

PETER PROOST

THE ART ACADEMY

A detailed oil painting of a man's face and upper torso. He has a large, voluminous white ruff collar, a dark cap, and a full beard. His expression is serious and contemplative. The background is a dark, neutral tone.

50

HANDIGE TIPS VOOR
HET SCHILDEREN VAN
STOFFEN EN MATERIALEN

VAN ZIJDE EN KANT TOT HOUT, GLAS EN METAAL

Inhoudsopgave

DEEL 1 Eerst kijken naar licht en materiaal

1. Schilder niet het voorwerp, maar wat het licht ermee doet
2. Herken het verschil tussen mat, glanzend en transparant
3. Gebruik lichte en donkere vlakken om materiaal zichtbaar te maken
4. Harde en zachte randen bepalen hoe een oppervlak aanvoelt
5. Maak eerst een eenvoudige materiaalstudie

DEEL 2 Glans, reflecties en hooglichten

6. Een glanzend voorwerp weerspiegelt zijn omgeving
7. Plaats hooglichten alleen waar het licht werkelijk valt
8. Een hooglicht is bijna nooit zomaar een witte stip
9. Maak glans overtuigend met sterke contrasten
10. Schilder ronde glimmende voorwerpen zonder strepen

DEEL 3 Zilver en andere metalen

11. Zilver schilderen zonder zilverkleurige verf
12. Meng koele en warme grijzen voor levendig zilver
13. Schilder scherpe weerspiegelingen in gepolijst metaal
14. Maak oud, dof en geoxideerd zilver geloofwaardig
15. Laat koper, messing, goud en staal van elkaar verschillen

DEEL 4 Glas en transparante materialen

16. Glas schilderen door de achtergrond zichtbaar te laten
17. Gebruik randen om de vorm van glas te laten verschijnen
18. Schilder lichtbreking en vervorming in een glazen voorwerp
19. Maak helder, gekleurd en matglas van elkaar herkenbaar
20. Schilder doorzichtig plastic en andere transparante materialen

Vervolg

DEEL 5 Water en waterdruppels

- 21. Een waterdruppel is geen witte cirkel
- 22. Schilder licht, schaduw en reflectie binnen één druppel
- 23. Laat waterdruppels op verschillende ondergronden liggen
- 24. Schilder condens, nevel en kleine druppeltjes op glas
- 25. Maak natte oppervlakken zichtbaar met glans en contrast

DEEL 6 Fluweel, wol en zachte stoffen

- 26. Fluweel schilderen met diepe donkere kleuren
- 27. Laat fluweel van kleur veranderen wanneer het licht draait
- 28. Schilder de zachte structuur van wol zonder ieder draadje te tekenen
- 29. Maak gebreide stoffen herkenbaar met ritme en schaduw
- 30. Laat bont, vilt en ruwe wol duidelijk van elkaar verschillen

DEEL 7 Denim, katoen en alledaagse stoffen

- 31. Meng overtuigende blauwen voor lichte en donkere denim
- 32. Schilder slijtage, naden en plooien in spijkerstof
- 33. Maak katoen mat, zacht en natuurlijk
- 34. Schilder kreukels en plooien zonder harde lijnen
- 35. Laat dikke en dunne stoffen verschillend vallen

Vervolg

DEEL 8 Kant, parels en verfijnde details

- 36. Schilder kant als patroon van licht en donker
- 37. Vereenvoudig ingewikkelde kant zonder het fijne karakter te verliezen
- 38. Schilder witte kant met kleur in plaats van alleen wit
- 39. Bouw een parel op uit zachte overgangen en reflecties
- 40. Laat witte, crème, roze en donkere parels van elkaar verschillen

DEEL 9 Hout, kunststof en samengestelde materialen

- 41. Begin hout met de grote basiskleur
- 42. Schilder houtnerven zonder dat ze op getekende strepen lijken
- 43. Maak nieuw, verweerd, gevernist en geschilderd hout herkenbaar
- 44. Schilder mat, glanzend en doorschijnend plastic
- 45. Combineer hout, kunststof en metaal in één stilleven

DEEL 10 Materialen overtuigend samenbrengen

- 46. Laat verschillende materialen onder hetzelfde licht bestaan
- 47. Gebruik kleurreflecties tussen voorwerpen
- 48. Kies waar je veel detail schildert en waar juist niet
- 49. Voorkom dat ieder materiaal even glad of even hard wordt
- 50. Maak een complete materiaalstudie met stof, glas, metaal en hout

VOORWOORD

Je schildert geen materiaal, maar wat het licht ermee doet

Een glanzende zilveren schaal, een zachte fluwelen jas, een transparant glas en een verweerde houten tafel lijken op het eerste gezicht totaal verschillende onderwerpen. Toch begint het schilderen ervan steeds op dezelfde manier: met goed kijken.

Wanneer we een voorwerp herkennen, vullen onze hersenen veel informatie automatisch voor ons in. We weten dat een glas doorzichtig is, dat wol zacht aanvoelt en dat metaal hard en glanzend kan zijn. Maar die kennis helpt ons niet altijd bij het schilderen. Op het doek beschikken we immers niet over echt glas, hout, kant of metaal. We hebben alleen verf, kleur, licht en donker, harde en zachte randen en verschillende manieren om de verf aan te brengen.

De uitdaging is daarom niet om het materiaal zelf op het doek te leggen, maar om de zichtbare eigenschappen ervan overtuigend na te bootsen.

Een zilveren kan wordt bijvoorbeeld niet herkenbaar doordat je zilverkleurige verf gebruikt. Het metaal ontstaat door sterke contrasten, scherpe reflecties en kleuren uit de omgeving. Fluweel wordt niet zacht doordat je ieder haartje probeert te schilderen. De diepe donkere partijen, de verandering van kleur wanneer de stof draait en enkele zorgvuldig gekozen lichte accenten geven het materiaal zijn karakter. Glas wordt juist zichtbaar doordat je grote delen bijna niet schildert en vooral aandacht geeft aan randen, vervormingen, reflecties en kleine lichtaccenten.

Dat klinkt misschien ingewikkeld, maar het wordt overzichtelijk zodra je leert welke vragen je moet stellen.

Is het oppervlak mat of glanzend? Zijn de overgangen zacht of scherp? Kan ik door het materiaal heen kijken? Weerspiegelt het voorwerp kleuren uit de omgeving? Waar zit het donkerste donker? Waar valt het helderste licht? En hoe groot is het verschil tussen die twee?

Je schildert geen materiaal, maar wat het licht ermee doet

In mijn lessen merk ik dat veel cursisten materialen in eerste instantie schilderen vanuit wat zij weten. Bij een parel wordt een witte cirkel met een grijze rand geschilderd. Een waterdruppel krijgt een witte omtrek. Hout wordt gevuld met bruine strepen en kant met talloze kleine witte lijntjes. Het resultaat bevat misschien alle kenmerken die we met het materiaal verbinden, maar oogt toch niet overtuigend.

De oplossing ligt meestal niet in het toevoegen van nog meer details. Vaak moet eerst de grote verdeling van licht en donker kloppen. Daarna kijken we naar de richting van het licht, de vorm van de reflecties en de randen tussen de kleurvlakken. Pas wanneer deze basis goed staat, krijgen kleine details werkelijk betekenis.

Een materiaal wordt bovendien nooit alleen bepaald door zijn eigen kleur. Zilver neemt kleuren aan uit de ruimte eromheen. Een witte parel kan roze, blauw, goudgeel of grijs weerspiegelen. Glas toont een vervormde versie van wat erachter ligt. Een waterdruppel bevat de kleur van de ondergrond en kan aan de ene kant donkerder zijn terwijl aan de andere kant een fel hooglicht verschijnt. Zelfs zwart fluweel kan warme bruinen, koele blauwen, violet en zacht grijs bevatten.

Daarom is dit geen boek met één vast recept voor ieder materiaal. Er bestaat niet één mengsel voor hout, één kleur voor metaal of één vaste manier om glas te schilderen. Het licht, de omgeving, de kleur van de ondergrond en de vorm van het voorwerp veranderen steeds wat je ziet.

In dit e-book neem ik je mee langs vijftig praktische tips voor het schilderen van stoffen en materialen. We beginnen bij de basis: glans, reflecties, hooglichten, transparantie en het verschil tussen harde en zachte randen. Daarna onderzoeken we stap voor stap zilver en andere metalen, glas en transparante materialen, water en waterdruppels, fluweel, wol, denim, katoen, kant, parels, hout en verschillende soorten plastic.

Bij ieder onderwerp kijken we eerst naar de belangrijkste eigenschappen. Wat maakt wol anders dan fluweel? Waarom vraagt gepolijst zilver om scherpere contrasten dan dof metaal? Hoe voorkom je dat transparant glas eruitziet als een grijs geschilderd voorwerp? Waarom lijkt een hooglicht soms helder wit, terwijl er in werkelijkheid een kleur in zit?

Je schildert geen materiaal, maar wat het licht ermee doet

Voor de mengvoorbeelden kunnen kleuren uit het volledige Norma Professional-assortiment van Schmincke worden gebruikt. Dat geeft ons de vrijheid om per materiaal de meest geschikte pigmenten te kiezen. Voor warme houtsoorten kunnen andere kleuren nodig zijn dan voor koel staal. Een dieprood fluweel vraagt om andere transparante en dekkende kleuren dan een lichte wollen stof of een blauwe spijkerbroek.

De principes in dit boek zijn echter niet aan één verfmerk gebonden. Wie olieverf van een ander professioneel merk gebruikt, kan dezelfde werkwijze toepassen. Kijk daarbij niet alleen naar de naam op de tube. Let ook op het pigment, de transparantie, de dekkracht en de mengsterkte van de verf.

Bij de hoofdstukken vind je duidelijke illustraties, mengreeksen en praktische oefeningen. De afbeeldingen laten zien hoe een materiaal stap voor stap kan worden opgebouwd. Ze zijn bedoeld als richtingaanwijzer en niet als een resultaat dat je gedachteloos moet kopiëren. Werkelijke verf kan door pigment, laagdikte, ondergrond, belichting en beeldschermweergave altijd iets afwijken.

Maak daarom zelf proefstroken en kleine materiaalstudies. Schilder een waterdruppel op een donkere en op een lichte ondergrond. Vergelijk mat met glanzend metaal. Maak een studie van zwart fluweel zonder zwarte verf te gebruiken. Schilder hetzelfde stuk glas tegen twee verschillende achtergronden. Door zulke eenvoudige oefeningen ontdek je sneller wat werkelijk voor het materiaalgevoel zorgt.

Je hoeft ook niet ieder draadje, iedere houtnerf of ieder stukje kant afzonderlijk te schilderen. Realistisch schilderen betekent niet dat overal evenveel detail moet staan. De kunst is juist om te kiezen. Sommige randen mogen scherp zijn, andere verdwijnen bijna. Eén goed geplaatst hooglicht kan meer zeggen dan twintig kleine witte stippen. Een paar zorgvuldig geschilderde openingen kunnen voldoende zijn om een hele kanten kraag geloofwaardig te maken.

VOORWOORD

Je schildert geen materiaal, maar wat het licht ermee doet

Dat is misschien wel het belangrijkste uitgangspunt van dit boek: schilder niet alles wat je weet dat er is, maar schilder wat je werkelijk ziet.

Wanneer je leert kijken naar licht, donker, kleur, reflectie en randen, worden ingewikkelde materialen steeds beter te begrijpen. Je gaat ontdekken dat de zachtheid van wol, de glans van zilver en de transparantie van glas niet uit trucjes ontstaan, maar uit een reeks heldere schilderkundige keuzes.

Ik hoop dat dit boek je helpt om met meer aandacht, plezier en vertrouwen te schilderen. Niet door ieder materiaal terug te brengen tot een star recept, maar door je te leren herkennen waarom een oppervlak eruitziet zoals het eruitziet.

Want hoe verschillend kant, hout, fluweel, glas en metaal ook zijn, uiteindelijk worden ze allemaal zichtbaar door hetzelfde: het licht.

Peter Proost

The Art Academy

DEEL 1

Eerst kijken naar licht en materiaal

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Schilder niet het voorwerp maar wat het licht ermee doet

Het voorwerp is niet het echte onderwerp

Wanneer je een zilveren kan, een wollen trui of een glazen schaal schildert, lijkt het alsof het materiaal het belangrijkste onderwerp is. Toch schilder je geen echt zilver, wol of glas. Op je paneel liggen alleen gekleurde verflakken. Het materiaal ontstaat pas wanneer die vlakken samen hetzelfde lichtgedrag laten zien als het voorbeeld.

Begin daarom niet met de vraag welke kleur een voorwerp heeft. Vraag eerst waar het licht vandaan komt. Welke kant ontvangt het meeste licht? Waar draait de vorm van het licht weg? Waar ligt de diepste schaduw? En zie je kleine weerkaatsingen uit de omgeving? Met die vragen maak je van een ingewikkeld materiaal een overzichtelijk schilderprobleem.

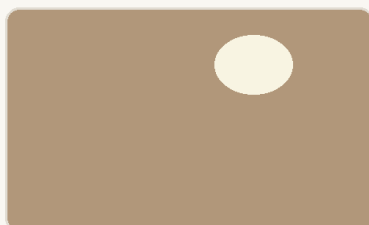
Kijk naar de richting van het licht

Zijlicht maakt vorm meestal duidelijk. De kant die naar het licht is gericht wordt lichter; aan de andere kant ontstaat schaduw. Bij een rond voorwerp gaat licht vaak geleidelijk over in donker. Bij een hoekig voorwerp kan die overgang plotseling zijn.

Frontaal licht komt ongeveer uit dezelfde richting als waarin je kijkt. Daardoor zijn schaduwen minder zichtbaar en kan een voorwerp vlak lijken. Zacht daglicht uit een groot raam geeft rustige overgangen. Een kleine lamp dichtbij geeft vaak scherpere schaduwen en fellere hooglichten.

Het licht vertelt het verhaal

Eén voorwerp, drie verschillende lichtsituaties

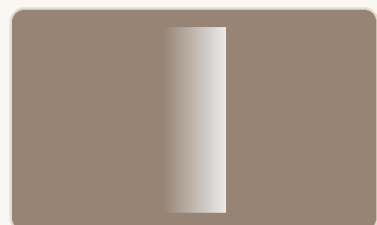
Frontaal licht

weinig schaduw
vorm lijkt vlak

Zijlicht

duidelijke lichte en
donkere zijde

Zacht licht

rustige overgangen
subtiële vorm

Kijk eerst naar de richting en sterkte van het licht.

Maak eerst een eenvoudige lichtkaart

Knijp je ogen half dicht. Kleine details verdwijnen en de grote lichte en donkere delen blijven over. Deel het onderwerp voorlopig in drie groepen: licht, middentoon en schaduw. Een middentoon ligt tussen licht en donker in. Je hoeft nog niet ieder klein kleurverschil te schilderen.

Meng voor een eerste studie één lichte, één middelste en één donkere kleur. Zet die als rustige vlakken neer. Pas wanneer de grote verdeling klopt, voeg je kleinere verschillen toe. Hierdoor blijft het schilderij leesbaar en voorkom je dat details de vorm verstoren.

Let op teruggekaatst licht

Een schaduw is zelden overal even donker. Licht kan via de tafel, een muur of een ander voorwerp terugkaatsen. Een rode doek kan bijvoorbeeld een warme rode gloed in een zilveren schaal geven. Een lichte tafel kan de onderkant van een donkere kan iets oplichten.

Maak teruggekaatst licht nooit zo licht als de zijde die direct door de lamp of het raam wordt geraakt. Anders verdwijnt het verschil tussen licht en schaduw en verliest het voorwerp zijn volume.

Veelgemaakte fout

Beginners schilderen een voorwerp vaak met één basiskleur en voegen daarna wit toe voor het licht en zwart voor de schaduw. Dat levert snel een vlak en levenloos resultaat op. Licht en schaduw veranderen namelijk niet alleen de lichtheid, maar kunnen ook warmer, koeler of rustiger worden door hun omgeving.

Vergelijk iedere lichte en donkere plek met de kleur ernaast. Voeg pas verf toe wanneer je kunt zeggen wat er moet veranderen: lichter, donkerder, warmer, koeler, feller of grijzer.

Praktische oefening

Zet een eenvoudig wit kopje naast een raam. Maak drie kleine studies van ongeveer 10 bij 10 centimeter. Schilder het kopje eerst met zijlicht. Draai het daarna zodat het licht meer van voren komt. Maak de derde studie bij zacht, verspreid licht.

Gebruik voor elke studie alleen Titaanwit, Ultramarijnblauw, Gebrande omber en een klein beetje Gele oker. Vergelijk de studies. In welke versie zie je de vorm het duidelijkst? Waar zijn de schaduwranden hard en waar zacht?

Wat je hiervan kunt leren

Een materiaal wordt geloofwaardig door het patroon van licht, schaduw en reflectie. Wanneer je eerst onderzoekt wat het licht met het voorwerp doet, hoef je veel minder details te schilderen om het toch herkenbaar te maken.

ONTHOUD

Schilder eerst het patroon van licht en schaduw; het materiaal volgt daarna.

Herken het verschil tussen mat glanzend en transparant

Drie manieren waarop licht zich gedraagt

Een mat oppervlak verspreidt het licht. Daardoor zie je meestal brede, rustige lichte plekken en zachte overgangen. Denk aan ongeglazuurd aardewerk, katoen, papier of een krijtachtige muur.

Een glanzend oppervlak kaatst de omgeving duidelijker terug. De lichte en donkere vormen kunnen dicht naast elkaar liggen en de randen van reflecties zijn vaak scherper. Gepolijst metaal, lak, natte verf en glad plastic kunnen daardoor sterke contrasten tonen. Transparant materiaal laat bovendien licht door. Bij glas zie je dus niet alleen reflecties aan het oppervlak, maar ook een vervormde achtergrond.

Mat betekent niet zonder licht

Ook een mat voorwerp heeft een lichte en donkere zijde. Het verschil is dat het hooglicht breder en minder fel is. Op een wollen stof loopt het licht vaak zacht over de vezels. Op katoen blijft de kleur rustiger dan op satijn, ook wanneer beide stoffen even licht zijn.

Schilder een mat materiaal niet overal even dof. Zoek de grootste lichte plek, de donkerste plooï en de kleine kleurverschillen die door de omgeving ontstaan. Mat is een manier waarop licht wordt verspreid, geen gebrek aan vorm.

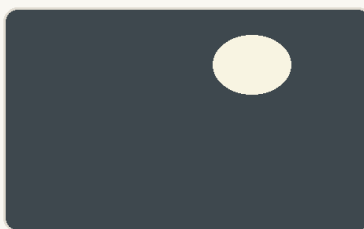
Mat, glanzend en transparant

Niet de voorwerpkleur, maar het gedrag van het licht verschilt

Mat

brede lichte plek
zachte overgang

Glanzend

scherpe reflectie
sterk contrast

Transparant

achtergrond zichtbaar
randen belangrijk

Schilder wat het licht doet, niet wat je weet dat het materiaal is.

Illustratie 2.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Glans ontstaat door contrast

Een hooglicht alleen maakt een voorwerp nog niet glanzend. Glans ontstaat vooral doordat een heel lichte vorm vlak naast een donkere reflectie kan staan. Hoe gladder het oppervlak, hoe duidelijker de weerspiegelde vormen vaak worden.

Gebruik niet meteen puur wit. Meng eerst een lichte kleur die bij de lichtbron past. Daglicht kan koel zijn; warm lamplicht kan een geelachtige of roze gloed geven. Bewaar het allerlichtste accent voor een klein gebied. Daardoor lijkt het sterker.

Transparant is niet hetzelfde als kleurloos

In een glas zie je de achtergrond, maar nooit precies zoals die zonder het glas zou zijn. De vorm van het glas buigt en onderbreekt lijnen. Dikke randen kunnen donkerder of juist lichter lijken. In de voet en de rand ontstaan vaak kleine opeenhopingen van licht.

Schilder daarom niet eerst een grijze glazen vorm over de achtergrond. Schilder de achtergrond door en verander alleen waar het glas werkelijk iets doet: bij randen, vervormingen, reflecties en kleine lichtaccenten.

Veelgemaakte fout

Veel schilders gebruiken voor ieder materiaal dezelfde zachte overgang en zetten er aan het eind een witte stip op. Dan lijken hout, metaal, plastic en stof allemaal even glad.

Vraag bij elk oppervlak: zijn de lichte vormen breed of klein, zijn de overgangen zacht of scherp, en kan ik iets van de omgeving of achtergrond zien? Die drie vragen geven meer houvast dan de naam van het materiaal.

Praktische oefening

Zet een matte mok, een glanzende metalen lepel en een helder drinkglas naast elkaar onder één lamp. Maak van ieder voorwerp een kleine studie in grijstinten. Gebruik Titaanwit, Ivoorzwart en een klein beetje Vandyckbruin.

Beperk je tot twintig minuten per voorwerp. Let bij de mok op brede overgangen, bij de lepel op scherpe contrasten en bij het glas op randen en vervorming. Leg de drie studies naast elkaar en controleer of ze ook zonder kleur verschillend aanvoelen.

Wat je hiervan kunt leren

Mat, glanzend en transparant zijn geen kleuren. Het zijn verschillende manieren waarop licht over een oppervlak beweegt, wordt weerkaatst of wordt doorgelaten. Wie dat verschil ziet, kan vrijwel ieder materiaal overtuigender schilderen.

ONTHOUD

Mat verspreidt licht, glans weerspiegelt en transparantie laat licht door.

Eén lichtbron veel verschillende oppervlakken

Willem Kalf, Stilleven met zilveren schenkan, circa 1655-1657. Rijksmuseum, Amsterdam. Publiek domein, via Wikimedia Commons.

Bekijk hoe de zilveren kan scherpe lichte en donkere reflecties toont, terwijl het tafelkleed veel zachtere overgangen heeft. Het glas wordt vooral zichtbaar door de rand, de voet en enkele kleine lichtaccenten. Kalf gebruikte dus niet voor ieder voorwerp dezelfde behandeling. Hij veranderde contrast en randscherpte zodat elk materiaal anders aanvoelt.

Gebruik lichte en donkere vlakken om materiaal zichtbaar te maken

Begin groot en eenvoudig

Wanneer je een ingewikkelde kanten kraag, een zilveren schaal of een gevouwen doek bekijkt, zie je gemakkelijk honderden kleine vormen. Probeer je die meteen allemaal te schilderen, dan raak je de samenhang kwijt. Begin met de grootste lichte en donkere vlakken.

Vraag welke drie tot vijf vormen je nog zou zien als je het onderwerp van veraf bekeek. Zet die vormen neer met een groot penseel. Maak ze eenvoudig en rustig. Een overtuigende grote verdeling blijft ook leesbaar wanneer je later details toevoegt.

Licht en donker beschrijven de vorm

Een plooï wordt zichtbaar doordat één zijde licht ontvangt en de andere zijde van het licht wegdraait. Een metalen kom wordt rond door de plaats van de brede reflecties. Een glazen rand verschijnt doordat een smalle lichte of donkere vorm afsteekt tegen de achtergrond.

Je hoeft het materiaal dus niet met lijnen te tekenen. Laat lichte en donkere vlakken tegen elkaar komen. De grens tussen die vlakken vertelt de kijker waar de vorm buigt, stopt of doorzichtig wordt.

Begin met drie grote vlakken

Details komen pas nadat de basisvorm klopt

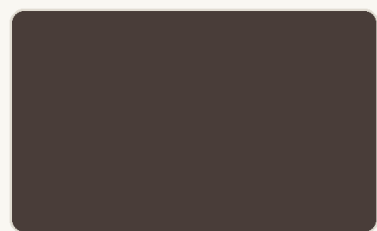
Licht

naar de lichtbron
gericht

Middentoon

draait van het
licht af

Schaduw

minste directe
licht

Een geloofwaardige basis heeft meer waarde dan veel vroege details.

Illustratie 3.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Controleer de toonwaarde

Toonwaarde betekent eenvoudig hoe licht of donker een kleur is. Twee verschillende kleuren kunnen ongeveer even licht zijn. Een helder rood en een sterk groen kunnen in kleur heel anders lijken, maar in een zwart-witfoto bijna dezelfde grijswaarde hebben.

Maak tijdens het schilderen af en toe een zwart-witfoto met je telefoon. Daarmee controleer je of de grote lichte en donkere vormen kloppen. Gebruik de foto alleen als hulpmiddel; kijk daarna opnieuw naar het echte onderwerp.

Bewaar het donkerste donker en lichtste licht

Gebruik niet meteen overal je donkerste mengsel en puur Titaanwit. Wanneer alle donkere plekken even zwart zijn, verdwijnt de diepte. Wanneer alle lichte plekken even wit zijn, kan niets meer echt glanzen.

Kies één of twee plekken voor het grootste contrast. Op een metalen kan kan dat een kleine lichte reflectie naast een donkere baan zijn. In een kanten kraag kan het helderste wit alleen op de plooï liggen die het dichtst naar het licht draait.

Veelgemaakte fout

Een materiaal wordt soms opgebouwd uit veel kleine lijntjes: bruine strepen voor hout, witte draadjes voor kant of grijze streepjes voor metaal. Wanneer de grote licht-donkerverdeling niet klopt, maken die details het beeld alleen onrustiger.

Ga een paar meter van je schilderij staan of bekijk het verkleind in een spiegel. Zijn onderwerp en materiaal dan nog herkenbaar? Zo niet, herstel eerst de grote vlakken.

Praktische oefening

Kies een foto van een eenvoudig stuk gevouwen stof. Maak eerst een studie met slechts drie mengsels: licht, middentoon en donker. Werk op een paneeltje van ongeveer 15 bij 15 centimeter en gebruik een breed plat penseel.

Maak daarna een tweede studie met vijf toonwaarden. Vergelijk beide. Welke extra waarde voegt werkelijk vorm toe? Welke kleine verschillen kun je zonder verlies weglaten?

Wat je hiervan kunt leren

De herkenbaarheid van materiaal begint bij de grote verdeling van licht en donker. Details werken pas wanneer die eenvoudige basis klopt. Wie groot begint, kan later verfijnen zonder het geheel te verliezen.

ONTHOUD

Grote lichte en donkere vlakken moeten kloppen voordat details iets toevoegen.

Harde en zachte randen bepalen hoe een oppervlak aanvoelt

Wat is een rand

Een rand is de overgang tussen twee kleurvlakken. Soms stopt het ene vlak plotseling en begint het volgende direct. Dat noemen we een harde rand. Soms vloeien de kleuren geleidelijk in elkaar over. Dat noemen we een zachte rand.

Een rand kan ook bijna verdwijnen wanneer voorwerp en achtergrond ongeveer dezelfde kleur en lichtheid hebben. Juist die afwisseling van harde, zachte en verdwijnende randen maakt een schilderij natuurlijk.

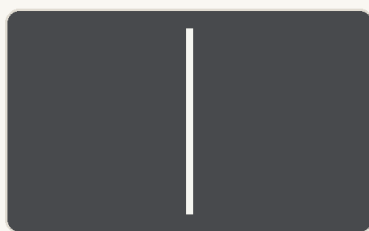
Harde randen trekken aandacht

Glas, gepolijst metaal en scherpe vouwen kunnen duidelijke harde randen hebben. Ook de plek waar een fel hooglicht tegen een donkere reflectie ligt, kan zeer scherp zijn. Het oog gaat vanzelf naar zo'n sterk verschil.

Gebruik harde randen daarom bewust. Wanneer iedere rand scherp is, wordt het schilderij druk en geknipt. Bewaar de scherpste randen voor de plek waar je de aandacht wilt hebben of waar het materiaal ze werkelijk laat zien.

Randen laten materiaal voelen

De overgang tussen twee vlakken bepaalt hardheid en zachtheid

Harde rand

metaal, glas of een scherpe omslag

Zachte rand

wol, fluweel of een rond oppervlak

Verdwijnende rand

vorm gaat op in de achtergrond

Niet elke rand verdient dezelfde scherpste.

Illustratie 4.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Zachte randen geven ronding en zachtheid

Op wol, fluweel en huid gaan kleuren vaak rustig in elkaar over. Ook op een rond voorwerp wordt de overgang van licht naar schaduw meestal zachter wanneer de vorm langzaam van het licht wegdraait.

Maak een zachte rand door twee natte verflakken voorzichtig in elkaar te laten overlopen. Gebruik een schoon, zacht penseel en strijk zo weinig mogelijk. Te lang mengen maakt de kleur modderig en kan alle verschillen uitwissen.

Dezelfde stof heeft verschillende randen

Een zachte stof heeft niet overal zachte randen. Een scherpe vouw in fluweel kan een duidelijke rand vormen, terwijl de kleur op het vlak zelf heel langzaam verandert. Kant kan harde openingen hebben en tegelijk zachte schaduwen op de huid eronder.

Kijk dus niet alleen naar de materiaalnaam. Kijk per plek hoe snel de overgang werkelijk gaat. Leg je penseel neer waar de rand begint en vergelijk hoe breed de overgang is.

Veelgemaakte fout

Beginners vervagen vaak alle overgangen omdat een zacht schilderij mooi en realistisch lijkt. Het resultaat wordt mistig. De tegenovergestelde fout is alles omlijnen, waardoor voorwerpen plat en uitgeknipt worden.

Loop na iedere schildersessie de belangrijkste randen langs. Kies bewust: deze rand blijft hard, deze wordt zachter en deze mag bijna verdwijnen.

Praktische oefening

Schilder drie stroken naast elkaar. Maak in de eerste een plotselinge overgang van donker naar licht. Maak in de tweede een overgang over ongeveer één centimeter. Laat in de derde de kleuren over een veel bredere afstand in elkaar vloeien.

Gebruik daarna dezelfde drie soorten randen in een eenvoudige studie van een gevouwen doek en een metalen lepel. Zo ervaar je dat randgebruik meer over materiaal kan vertellen dan extra details.

Wat je hiervan kunt leren

Randen laten een oppervlak hard, glad, zacht, rond of scherp aanvoelen. Door niet iedere overgang hetzelfde te schilderen, krijgt elk materiaal zijn eigen karakter en ontstaat vanzelf een duidelijker aandachtspunt.

ONTHOUD

Wissel harde, zachte en verdwijnende randen bewust af.

Maak eerst een eenvoudige materiaalstudie

Waarom klein oefenen zo goed werkt

Een volledig stilleven met metaal, glas, hout en meerdere stoffen vraagt veel beslissingen tegelijk. Een kleine materiaalstudie haalt één vraag uit dat geheel. Je onderzoekt bijvoorbeeld alleen hoe een glanzende lepel licht weerkaatst of hoe één plooï in fluweel van kleur verandert.

Omdat het formaat klein is, kun je snel een tweede poging maken. Dat is belangrijk. Je leert vaak meer van twee korte studies die je vergelijkt dan van één groot schilderij waaraan je wekenlang blijft corrigeren.

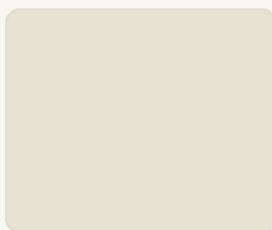
Kies een duidelijk onderwerp

Begin met één eenvoudig voorwerp en één duidelijke lichtbron. Goede onderwerpen zijn een glazen pot, een metalen lepel, een houten blokje, een parelmoeren knoop of een stuk effen stof met twee of drie plooïen.

Vermijd in het begin ingewikkelde patronen en veel voorwerpen tegelijk. Het doel is niet een mooi stilleven samenstellen, maar begrijpen welke zichtbare kenmerken het materiaal herkenbaar maken.

Een materiaalstudie in vijf stappen

Klein werken maakt vergelijken eenvoudiger

1 Kader

kies één klein
onderwerp

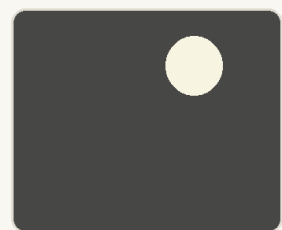
2 Vlakken

licht midden
schaduw

3 Randen

hard zacht
verdwijnend

4 Accent

één hooglicht
of reflectie

Beperk tijd, formaat en materiaal; zo zie je sneller wat werkt.

Illustratie 5.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Werk in een vaste volgorde

Teken alleen de grootste omtrek. Zet daarna de grote lichte en donkere vlakken neer. Controleer vervolgens de randen: waar zijn ze hard, waar zacht en waar verdwijnen ze? Voeg pas daarna de belangrijkste reflectie, structuur of het hooglicht toe.

Stop op tijd. Wanneer het materiaal al leesbaar is, hoeft niet ieder krasje, draadje of vlekje erbij. Juist door iets weg te laten, ontdek je welke informatie noodzakelijk is.

Gebruik een beperkt palet

Voor een eerste studie zijn vier of vijf kleuren vaak genoeg. Een bruikbaar begin is Titaanwit, Cadmiumgeel, Cadmiumrood, Ultramarijnblauw en Vandyckbruin. Voor groene of zeer donkere onderwerpen kun je Sapgroen of Indigo toevoegen.

Meng vooraf een lichte, middelste en donkere basiskleur. Maak kleine proefstreken naast je onderwerp. Zo voorkom je dat het hele paneel verandert in een plek waar je nog naar de juiste kleur zoekt.

Veelgemaakte fout

Een studie wordt soms behandeld alsof het meteen een afgewerkt meesterwerk moet worden. Daardoor ontstaat angst om fouten te maken en wordt er eindeloos aan één klein stukje gewerkt.

Geef jezelf vooraf een tijdslimiet van bijvoorbeeld 45 minuten. Schrijf na afloop drie korte opmerkingen op: wat werkte, wat klopt nog niet en wat probeer je in de volgende studie anders?

Praktische oefening

Kies twee materialen die sterk van elkaar verschillen, bijvoorbeeld een wollen doek en een metalen lepel. Maak van ieder één studie van 12 bij 12 centimeter onder hetzelfde licht. Gebruik voor beide studies hetzelfde beperkte palet.

Leg de studies naast elkaar. Controleer of de doek zachter oogt en de lepel harder en glanzender. Kijk niet alleen naar details, maar vooral naar contrast, vorm van de reflecties en de randen tussen de kleurvlakken.

Wat je hiervan kunt leren

Een materiaalstudie maakt kijken concreet. Je leert grote vlakken, randen, reflecties en accenten afzonderlijk beoordelen. Die kennis neem je later mee naar grotere schilderijen waarin meerdere stoffen en materialen samenkomen.

ONTHOUD

Een kleine studie leert je sneller welke kenmerken een materiaal herkenbaar maken.

Oefenen in verschillen

Willem Kalf, Stilleven met fruit en wijnglazen op een zilveren schaal, circa 1659-1660. Mauritshuis, Den Haag. Publiek domein, via Wikimedia Commons.

In dit stilleven staan glas, zilver, fruit en textiel dicht bij elkaar. Vergelijk de scherpe reflecties in het zilver met de zachtere huid van het fruit. Kijk ook hoe delen van het glas bijna verdwijnen tegen de achtergrond. Kies één klein fragment uit het schilderij en maak daarvan een studie in slechts vijf toonwaarden.

Van kijken naar materiaalgevoel

Na deze vijf tips kijk je niet meer alleen naar de naam van een materiaal. Je onderzoekt eerst de lichtbron, de grote lichte en donkere vlakken, de scherpste van reflecties en de overgang tussen kleurvlakken.

In Deel 2 gaan we verder met glans, reflecties en hooglichten. Daar leer je waarom een glanzend voorwerp zijn omgeving weerspiegelt en hoe je een helder accent plaatst zonder dat het op een losse witte stip lijkt.

Bronnen beeldmateriaal

Willem Kalf, Stilleven met zilveren schenkan, Rijksmuseum. Wikimedia Commons, Public Domain Mark 1.0.

Willem Kalf, Stilleven met fruit en wijnglazen op een zilveren schaal, Mauritshuis. Wikimedia Commons, Public Domain Mark 1.0.

DEEL 2

Glans reflecties en hooglichten

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Een glanzend voorwerp weerspiegelt zijn omgeving

Je schildert meer dan het voorwerp zelf

Een glanzend voorwerp heeft niet alleen zijn eigen kleur. Het neemt ook lichte, donkere en gekleurde vormen uit de omgeving over. In een zilveren lepel kun je de tafel, een raam en soms zelfs de schilder als vervormde vlekken terugzien.

Dat betekent niet dat je iedere weerspiegeling precies hoeft uit te tekenen. Zoek eerst de grootste banen. Welke zijn licht, welke donker en welke hebben een duidelijke kleur? Wanneer die grote verdeling klopt, begint het oppervlak vanzelf te glanzen.

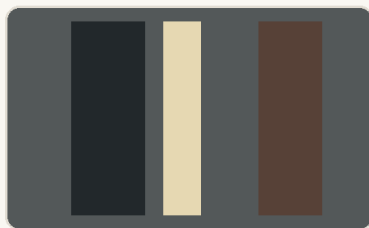
Kijk naar vormen in plaats van namen

We weten dat een lepel zilverkleurig is. Toch zie je in de lepel misschien bijna zwart, warm bruin, koel blauwgrijs en een paar lichte accenten. Schilder je hem alleen grijs, dan verdwijnt de omgeving en daarmee een groot deel van de glans.

Benoem daarom niet meteen wat er wordt weerspiegeld. Zeg liever: hier zie ik een brede donkere vorm, daarnaast een smalle lichte baan en onderaan een warme kleur. Zulke eenvoudige beschrijvingen zijn gemakkelijker te schilderen.

Glans neemt de omgeving mee

De banen zijn geen versiering maar vereenvoudigde weerspiegelingen

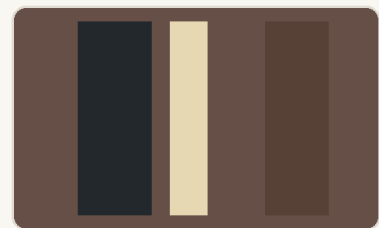
Donkere kamer

donkere banen
overwicht

Lichte tafel

warme lichte
weerkaatsing

Gekleurde doek

kleur verschijnt
in het metaal

Zoek de grote weerspiegelde vormen voordat je details schildert.

Illustratie 6.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Reflecties volgen de vorm

Op een vlak glanzend oppervlak blijft een weerspiegeling redelijk recht. Op een gebogen oppervlak wordt dezelfde vorm uitgerekt, smaller gemaakt of omgebogen. Een rond blikje kan daardoor verticale banen laten zien die naar de zijkant smaller worden.

Teken de reflecties niet als losse decoratieve strepen. Laat ze met de vorm meedraaien. Controleer eerst of het voorwerp rond, vlak of hoekig aanvoelt en voeg daarna de weerspiegelde banen toe.

Kleur uit de omgeving

Leg een rode doek naast een metalen kan en er verschijnt vaak een roodachtige gloed in het metaal. Zet dezelfde kan op een lichte houten tafel en de onderzijde kan warmer worden. Buitenlicht bij een raam kan juist een koel blauwgrijs accent geven.

Meng zulke kleuren rustig. Begin met de plaatselijke grijze of bruine kleur van de reflectie en voeg daarna een klein beetje rood, geel of blauw toe. De weerspiegeling hoeft niet zo fel te worden als het voorwerp dat haar veroorzaakt.

Veelgemaakte fout

Beginners schilderen glans vaak als witte strepen op een gelijkmatig grijs voorwerp. Daardoor lijkt het oppervlak versierd in plaats van spiegelend.

Schilder eerst de grote donkere en lichte weerspiegelingen. Zet het helderste accent pas als laatste. Eén klein hooglicht boven een goede reflectie werkt beter dan veel willekeurige witte streepjes.

Praktische oefening

Leg een metalen lepel op een neutrale tafel. Zet links een witte kaart en rechts een donker stuk karton. Maak een kleine studie in grijstinten. Kijk hoe de kaarten als lichte en donkere vormen in de lepel verschijnen.

Vervang daarna de witte kaart door een rode doek en maak een tweede studie. Schilder alleen het kleurverschil dat je werkelijk in de lepel ziet. Vergelijk de twee versies.

Wat je hiervan kunt leren

Glans ontstaat doordat een oppervlak zijn omgeving teruggeeft. Wie de grote weerspiegelde vormen en kleuren leert zien, hoeft niet op zoek naar een speciale zilver- of glansverf.

ONTHOUD

Glanzende oppervlakken nemen lichte donkere en gekleurde vormen uit hun omgeving over.

Plaats hooglichten alleen waar het licht werkelijk valt

Wat is een hooglicht

Een hooglicht is het helderste kleine lichtaccent op een oppervlak. Het ontstaat waar licht sterk naar je oog wordt teruggekaatst. Op een glanzend voorwerp kan dat accent klein en scherp zijn. Op een mat voorwerp is het meestal breder en zachter.

Een hooglicht is dus geen algemene aanduiding voor de lichte kant. Het is één gericht accent binnen een grotere lichte en donkere opbouw.

Zoek eerst de lichtbron

Kijk voordat je schildert waar het licht vandaan komt. Is het een raam links, een lamp rechts of zacht licht van boven? Zoek daarna op ieder glanzend voorwerp de plek waar die bron wordt weerspiegeld.

Wanneer meerdere voorwerpen onder hetzelfde licht staan, moeten hun accenten samen logisch voelen. Ze hoeven niet allemaal op precies dezelfde plaats te zitten, want de vorm van ieder voorwerp is anders. Wel moeten ze bij dezelfde lichtsituatie passen.

Een hooglicht heeft een logische plaats

Vorm lichtbron en kijkrichting werken samen

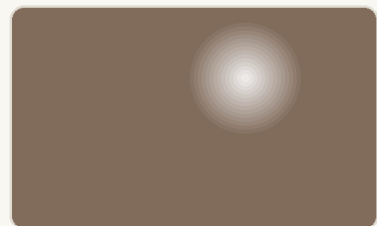
Ronde vorm

accent volgt de ronding

Vlakke vorm

klein scherp accent bij directe reflectie

Matte vorm

breder en zachter lichtgebied

Zet een hooglicht pas neer nadat de lichtbron duidelijk is.

Illustratie 7.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

De vorm bepaalt de plaats

Op een bol verschuift het hooglicht wanneer jij of de lichtbron beweegt. Op een cilinder kan het hooglicht een smalle verticale baan worden. Op een scherpe metalen rand kan het juist als een dun lichtlijntje verschijnen.

Kijk dus niet alleen naar de buitenomtrek. Vraag welk deel van het oppervlak naar de lichtbron en naar jou is gekeerd. Daar is de kans op een sterk accent het grootst.

Zet het accent als laatste

Bouw eerst de grote vorm, de weerspiegelingen en het omliggende contrast op. Wanneer je te vroeg een fel hooglicht zet, ga je de rest van het schilderij vaak onbewust aan dat witte accent aanpassen.

Gebruik voor het laatste accent een schoon penseel en verse verf. Zet de strek één keer neer en laat hem vervolgens met rust. Herhaald strijken mengt het licht in de onderlaag en maakt het dof.

Veelgemaakte fout

Op ieder glanzend voorwerp worden meerdere witte stippen gezet. De stippen volgen de vorm en de lichtbron niet. Daardoor lijken ze geplakt en trekken ze overal tegelijk de aandacht.

Bedek een twijfelachtig hooglicht met de kleur eronder en kijk opnieuw. Kun je de lichtbron aanwijzen en begrijp je waarom het accent precies daar zit? Alleen dan voeg je het opnieuw toe.

Praktische oefening

Neem een donkere kerstbal, een gelakte appel of een ander rond glanzend voorwerp. Zet één lamp schuin linksboven. Maak een kleine studie en markeer eerst alleen de grote lichte en donkere vorm.

Voeg daarna met een klein penseel één hooglicht toe. Verplaats de lamp naar rechts en maak een tweede studie. Let op hoe het accent verschuift terwijl het voorwerp hetzelfde blijft.

Wat je hiervan kunt leren

Een goed hooglicht heeft een oorzaak. De plaats, vorm en scherpte worden bepaald door lichtbron, oppervlak en kijkrichting. Daardoor voelt één juist accent overtuigender dan een reeks versierende witte stippen.

ONTHOUD

Een hooglicht staat nooit willekeurig; lichtbron vorm en kijkrichting bepalen de plaats.

Reflecties hebben een vorm

Willem Claesz. Heda, Stilleven met vergulde bokaal, 1635. Rijksmuseum, Amsterdam. CC0, via Wikimedia Commons.

Heda schilderde glas, tin, zilver en verguld metaal onder hetzelfde rustige licht. Bekijk hoe het raam als lichte vormen in de bokaal en glazen terugkomt. De accenten zijn niet allemaal ronde witte stippen: hun vorm verandert met ieder oppervlak. De scherpe reflecties steken af tegen het zachte tafelkleed en de rustige achtergrond.

Een hooglicht is bijna nooit zomaar een witte stip

Het licht heeft zelf een kleur

Daglicht kan koel blauwgrijs lijken, vooral wanneer het uit een heldere hemel komt. Een gloeilamp of kaars geeft warmer geel of oranje licht. Die kleur verschijnt ook in de helderste reflecties.

Leg Titaanwit op je palet naast het hooglicht in je voorbeeld. Vaak ontdek je dat het accent minder wit, donkerder of gekleurder is dan je eerst dacht.

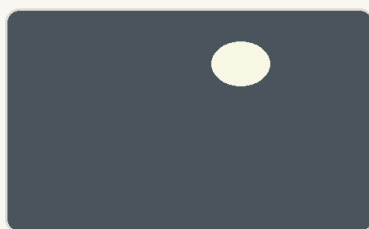
Het materiaal kleurt mee

Op zilver kan een hooglicht bijna de kleur van de lichtbron aannemen. Op goud en messing blijft het lichte accent vaak iets warmers houden. Op rood gelakt hout kan het hooglicht lichtroze, oranjeachtig of crème worden.

Begin met Titaanwit en voeg een heel klein beetje van de kleur van licht of materiaal toe. Gebruik bijvoorbeeld een puntje Cadmiumgeel voor warm lamplicht of een spoor Ultramarijnblauw voor koel daglicht.

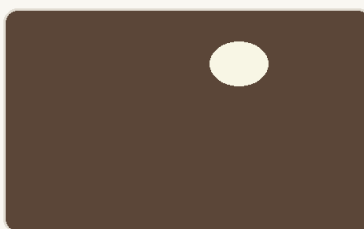
Een hooglicht is zelden alleen wit

De lichtbron en het materiaal geven het accent een kleur

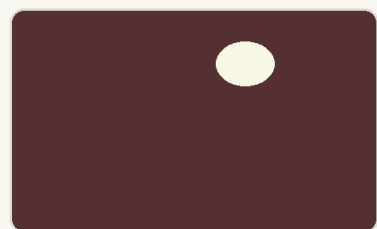
Koel daglicht

licht blauwgrijs
in plaats van wit

Warm lamplicht

crème of zacht
geel accent

Gekleurd object

lichtste rood
blijft roodachtig

Vergelijk het hooglicht met wit op je palet voordat je puur wit gebruikt.

Illustratie 8.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Niet ieder accent is even licht

Een schilderij bevat vaak verschillende kleine reflecties. Sommige zijn helder, andere liggen iets lager in toonwaarde. Wanneer ze allemaal puur wit zijn, ontstaat een onrustig patroon zonder rangorde.

Kies het belangrijkste hooglicht en maak de overige accenten iets donkerder, kleiner of zachter. Zo blijft de aandacht op de juiste plaats.

De vorm van het hooglicht

Een klein rond lampje kan als een punt of ovaal verschijnen. Een raam wordt vaak een rechthoekige of langgerekte lichte vorm. Op een metalen rand kan het accent een smalle lijn zijn.

Kopieer de zichtbare vorm in plaats van automatisch een stip te zetten. Laat die vorm bovendien met het oppervlak meebuigen. Een raamreflectie op een bol wordt anders dan op een vlakke plaat.

Veelgemaakte fout

Puur wit wordt rechtstreeks uit de tube gebruikt en op veel plaatsen even dik aangebracht. Het resultaat ziet er hard en krijtachtig uit.

Meng eerst drie lichte varianten: een warm wit, een koel wit en een iets donkerder gebroken wit. Houd puur Titaanwit apart. Gebruik het alleen wanneer de vergelijking laat zien dat het echt nodig is.

Praktische oefening

Zet drie voorwerpen onder één warme lamp: een zilveren lepel, een donkerrode kerstbal en een glazen pot. Meng voor ieder voorwerp afzonderlijk de lichtste kleur die je ziet.

Schilder alleen de hooglichten op een donker geschilderde strook. Schrijf eronder welk mengsel je hebt gebruikt. Vergelijk de kleur, vorm en scherpheid van de drie accenten.

Wat je hiervan kunt leren

Een hooglicht draagt informatie over de lichtbron én over het materiaal. Door kleur, vorm en lichtheid bewust te kiezen, wordt het accent onderdeel van het voorwerp in plaats van een losse witte stip.

ONTHOUD

Vergelijk het accent met puur wit en zoek de kleur van licht en materiaal.

Maak glans overtuigend met sterke contrasten

Glans ontstaat in de omgeving van het hooglicht

Een lichte stip op een lichte ondergrond valt nauwelijks op. Hetzelfde accent naast een donkere reflectie kan zeer fel lijken. Onze ogen beoordelen licht namelijk door vergelijking met wat eromheen ligt.

Daarom begint glans niet bij het witte accent, maar bij de donkere en middelste waarden ernaast. Wanneer die goed zijn geplaatst, heb je vaak maar weinig lichte verf nodig.

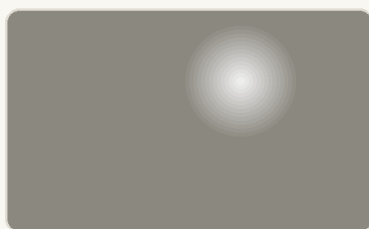
Zet licht en donker dicht bij elkaar

Op gepolijst metaal kunnen een bijna zwart vlak en een lichte reflectie direct naast elkaar liggen. Op mat materiaal verloopt dezelfde overgang veel rustiger. Het snelle verschil vertelt de kijker dat het oppervlak glad is.

Maak het donkere vlak niet automatisch zwart. Meng bijvoorbeeld Ultramarijnblauw met Vandyckbruin of Gebrande omber. Zo blijft het donker levendig en kan het kleuren uit de omgeving opnemen.

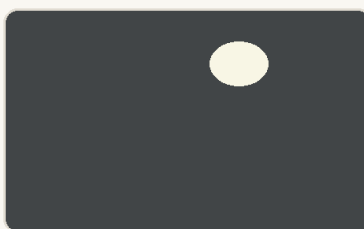
Glans groeit door contrast

Een licht accent werkt alleen wanneer de omgeving donkerder blijft

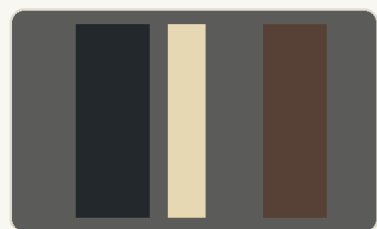
Weinig contrast

hooglicht valt
nauwelijks op

Goed contrast

licht en donker
dicht bij elkaar

Te veel accenten

alles glanst
even hard

Bewaar je grootste contrast voor de belangrijkste glanzende plek.

Illustratie 9.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Contrast heeft een aandachtspunt nodig

Wanneer ieder voorwerp het donkerste donker naast het lichtste wit krijgt, glanst alles even sterk. Het oog weet dan niet waar het moet kijken.

Kies één hoofdvoorwerp of één belangrijk gebied voor het grootste contrast. Maak reflecties verder van dat gebied iets rustiger. Dat hoeft nauwelijks zichtbaar te zijn; een klein verschil is vaak genoeg.

Vergeet de middentonen niet

Sterk contrast betekent niet dat alleen zwart en wit nodig zijn. Tussen de donkere en lichte reflecties liggen vaak grijze, bruine of gekleurde banen. Zij verbinden de uitersten en beschrijven de ronding.

Meng vooraf drie tot vijf waarden. Plaats eerst donker, middendonker, middentoon en licht. Voeg daarna het kleinste helderste accent toe. Zo blijft de overgang beheersbaar.

Veelgemaakte fout

Om meer glans te krijgen wordt steeds meer wit toegevoegd. Het voorwerp wordt daardoor lichter, maar niet noodzakelijk glanzender. Soms verliest het zelfs diepte.

Maak het gebied naast het hooglicht iets donkerder voordat je het accent lichter maakt. Controleer daarna opnieuw. Vaak is het bestaande hooglicht dan al sterk genoeg.

Praktische oefening

Schilder drie kleine metalen bolletjes. Gebruik bij het eerste alleen middelste grijzen. Geef het tweede een donkere baan naast een licht vlak. Voeg bij het derde pas als laatste een klein hooglicht toe.

Gebruik in alle drie ongeveer dezelfde kleuren. Vergelijk welk bolletje het meest glanst en waardoor dat komt. Noteer niet alleen het lichtste accent, maar ook het donker ernaast.

Wat je hiervan kunt leren

Glans is een verhouding tussen licht en donker. Een helder accent wordt overtuigend wanneer het juiste contrast, de juiste rand en voldoende rustige middentonen eromheen staan.

ONTHOUD	Een klein lichtaccent glanst vooral door het donkere vlak ernaast.
----------------	--

Schilder ronde glimmende voorwerpen zonder strepen

Waarom strepen de vorm plat maken

Een ronde metalen kan of kerstbal bevat vaak duidelijke lichte en donkere banen. Het is verleidelijk om die als rechte verticale strepen te schilderen. Wanneer alle banen even breed en even recht zijn, lijkt het voorwerp echter vlak of cilindrisch.

De reflecties moeten de ronding ondersteunen. Naar de zijkanten worden ze vaak smaller, buigen ze weg of verdwijnen ze in de buitenrand.

Schilder eerst de bol of cilinder

Maak vóór de reflecties een eenvoudige vormstudie. Geef het voorwerp een lichte zijde, middentoon en schaduw. Controleer of het zonder glans al rond lijkt.

Leg daarna de weerspiegelde vormen over die basis. Sommige banen kunnen de onderliggende vorm onderbreken, maar ze mogen het volume niet tegenspreken.

Een ronde glanzende vorm heeft brede banen

Reflecties draaien mee met het volume

Vlakke strepen
gelijke lijnen maken de vorm plat

Gebogen banen
vormen volgen de ronding

Eén accent
laat rust tussen reflecties

Schilder eerst de bolvorm; leg daarna de weerspiegelingen eroverheen.

Illustratie 10.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Varieer breedte scherpste en kleur

Echte reflecties zijn zelden een gelijkmatig streeppatroon. Een lichte baan kan breed beginnen en smal eindigen. De ene rand kan scherp zijn terwijl de andere zacht overloopt. Een donkere reflectie kan koel zijn en daarnaast kan een warme tafelgloed liggen.

Kijk per baan naar drie dingen: hoe breed is zij, hoe scherp zijn de randen en welke kleur heeft zij? Schilder alleen de verschillen die nodig zijn om vorm en materiaal te begrijpen.

Laat rustige gebieden bestaan

Niet het hele oppervlak hoeft gevuld te zijn met reflecties. Een rustig middentoongebied geeft het oog ruimte en maakt scherpe accenten sterker.

Wanneer je merkt dat de bol vol losse streepjes staat, meng dan enkele aangrenzende banen voorzichtig samen. Behoud de belangrijkste donkere reflectie en het duidelijkste lichtaccent.

Veelgemaakte fout

Iedere waargenomen reflectie wordt met een klein penseel omlijnd. Het voorwerp krijgt daardoor een verzameling afzonderlijke strepen die boven op de vorm lijken te liggen.

Werk eerst met een breder plat penseel en zet grote banen neer. Gebruik het kleine penseel alleen voor één scherpe rand of een klein hooglicht.

Praktische oefening

Neem een metalen thermoskan, een glanzende kerstbal of een ronde donkere vaas. Maak eerst een studie zonder kleine reflecties: alleen de grote vorm in drie waarden.

Voeg vervolgens maximaal vier weerspiegelde banen en één hooglicht toe. Laat iedere baan de ronding volgen. Bekijk de studie in een spiegel; rechte of te gelijkmatige strepen vallen dan sneller op.

Wat je hiervan kunt leren

Een rond glanzend voorwerp bestaat niet uit losse strepen. Eerst komt het volume, daarna volgen de weerspiegelingen. Door breedte, kleur en randscherpte te variëren, blijven de reflecties onderdeel van de ronde vorm.

ONTHOUD

Schilder eerst de ronde vorm en laat weerspiegelingen daarna met het volume meedraaien.

Glans zonder losse strepen

Jan Davidsz. de Heem, Stilleven met kreeft en zilveren beker, circa 1649-1659. Publiek domein, via Wikimedia Commons.

Kijk vooral naar de zilveren beker en het glaswerk. De lichte en donkere banen verschillen in breedte en kleur en draaien mee met de ronde vormen. De sterkste hooglichten zijn klein. Daardoor blijven de brede reflecties belangrijker dan losse witte accenten. Kies een metalen fragment en vereenvoudig het tot vijf grote banen en één hooglicht.

Van reflectie naar overtuigend oppervlak

Na deze vijf tips weet je dat glans niet ontstaat door veel witte stippen. Je zoekt eerst de weerspiegelde omgeving, de juiste plaats en kleur van het hooglicht en het contrast dat het accent laat stralen.

In Deel 3 richten we ons volledig op zilver en andere metalen. Daar leer je koele en warme grijzen mengen, scherpe weerspiegelingen opbouwen en gepolijst, dof en geoxideerd metaal van elkaar onderscheiden.

Bronnen beeldmateriaal

Willem Claesz. Heda, Stilleven met vergulde bokaal, Rijksmuseum. Wikimedia Commons, CC0.

Jan Davidsz. de Heem, Stilleven met kreeft en zilveren beker. Wikimedia Commons, Public Domain Mark 1.0.

DEEL 3

Zilver en andere metalen

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Zilver schilderen zonder zilverkleurige verf

Zilver heeft geen vaste kleur

Een zilveren schaal noemen we zilver, maar in werkelijkheid zie je zelden één egaal zilvergrijs vlak. Het oppervlak weerspiegelt de kamer, de tafel, de lichtbron en de voorwerpen ernaast. Daardoor kan zilver bijna zwart, helder wit, warm bruin, koel blauwgrijs en soms zelfs rood of groen bevatten.

Je hebt daarom geen zilverkleurige verf nodig. Met gewone olieverf kun je de zichtbare licht- en kleurbanen veel overtuigender opbouwen.

Begin met de grote reflecties

Knijp je ogen half dicht en zoek drie tot vijf grote vormen. Waar ligt de donkerste baan? Waar zit de grootste lichte reflectie? Zie je een warme kleur van de tafel of een koele kleur van het raam?

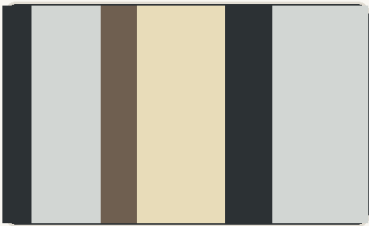
Zet die vormen eerst breed neer. Laat kleine krasjes, versieringen en hooglichten nog weg. Wanneer de grote banen goed om de vorm draaien, begint het voorwerp al als metaal te lezen.

Zilver bestaat uit zijn omgeving

Koele en warme banen vervangen een vlakke zilverkleur

Te vlak
één grijs maakt
metaal dof

Levendig zilver
donker licht warm
en koel naast elkaar

Belangrijk accent
één helder licht
naast donker

Zilver is geen vaste kleur maar een patroon van weerspiegelingen.

Illustratie 11.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Een eenvoudig zilverpalet

Gebruik Titaanwit voor de lichte mengsels, Ultramarijnblauw of Indigo voor koele partijen en Vandyckbruin of Gebrande omber voor warme donkere tonen. Met een heel klein beetje Cadmiumrood of Gele oker kun je warme reflecties toevoegen.

Meng niet één grote hoop zilvergrijs. Maak liever vier afzonderlijke mengsels: een donker koel grijs, een warm middengrijs, een licht neutraal grijs en een bijna lichtaccent. Zo blijven de verschillen schoon.

De omgeving hoort erbij

Leg een zilveren lepel op een rode doek en de lepel neemt roodachtige tonen over. Zet hem op een witte tafel bij een raam en hij wordt lichter en koeler. Hetzelfde voorwerp kan dus telkens een ander kleurenpalet hebben.

Schilder wat je ziet in plaats van wat je over zilver weet. De kleur van de omgeving is geen fout; zij is juist een belangrijk bewijs dat het oppervlak spiegelen is.

Veelgemaakte fout

Het hele voorwerp wordt eerst middelgrijs geschilderd en daarna voorzien van witte en zwarte streepjes. Het resultaat lijkt vaak op grijs plastic.

Onderbreek het gelijkmatige grijs met grotere warme en koele vormen. Beperk daarna het aantal scherpe lichte accenten.

Praktische oefening

Leg een theelepel tussen een witte kaart en een donkerblauwe of rode kaart. Schilder alleen de lepel op een paneeltje van ongeveer 10 bij 15 centimeter.

Gebruik geen zwart. Meng donkere tonen uit Ultramarijnblauw en Vandyckbruin. Noteer welke kleuren uit de kaarten in het zilver verschijnen.

Wat je hiervan kunt leren

Zilver wordt herkenbaar door weerspiegelingen, niet door een speciale verfkleur. Schilder de grote lichte, donkere, warme en koele vormen en laat één klein hooglicht de glans versterken.

ONTHOUD

Zilver is geen vaste kleur maar een verzameling weerspiegelingen uit de omgeving.

Meng koele en warme grijsen voor levendig zilver

Grijs kan kleur bevatten

Grijs is niet altijd een mengsel van wit en zwart. Een grijs kan naar blauw, violet, groen, bruin of rood neigen. Juist die kleine kleurverschillen maken een zilveren voorwerp levendig.

Wanneer alle grijsen uit dezelfde zwarte en witte verf worden gemaakt, wordt het metaal snel vlak. Warme en koele grijsen laten zien dat verschillende delen van de omgeving worden weerspiegeld.

Een bruikbaar neutraal mengsel

Meng Ultramarijnblauw met Vandyckbruin. Voeg van beide kleuren kleine hoeveelheden samen tot geen van beide duidelijk overheerst. Met Titaanwit maak je dit mengsel lichter.

Meer Ultramarijn geeft een koeler grijs. Meer Vandyckbruin geeft een warmer grijs. Maak beide mengsels ongeveer even licht; dan kun je de temperatuur goed vergelijken.

Illustratie 12.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Werk met een reeks

Maak vóór het schilderen vijf hoopjes: donker koel, donker warm, middengrijs, licht koel en licht warm. Je hoeft ze niet exact volgens een recept te mengen. Kijk steeds naar je onderwerp.

Plaats de grijsen naast elkaar zonder ze allemaal volledig te vermengen. Kleine verschillen mogen zichtbaar blijven. Metaal wordt juist geloofwaardig door die afwisseling.

Let op pigmentsterkte

Indigo en Ultramarijnblauw kunnen een licht mengsel snel donker en koel maken. Voeg ze daarom met het puntje van je penseel of paletmes toe. Ook Cadmiumrood kan snel te sterk worden in een rustig grijs.

Werk van het grootste, zwakste mengsel naar het krachtige pigment toe. Voeg dus donker of sterk pigment beetje bij beetje aan een groter licht mengsel toe.

Veelgemaakte fout

Om een grijs warmer te maken wordt veel bruin toegevoegd. Het mengsel wordt dan niet alleen warmer maar ook donkerder en doffer.

Maak eerst een klein proefhoopje. Voeg een speldenpunt bruin toe en herstel de lichtheid zo nodig met een beetje van het bestaande lichte mengsel, niet automatisch met veel wit.

Praktische oefening

Maak een rij van zeven grijze vakjes. Begin links koel, ga via neutraal naar warm rechts. Probeer alle vakjes ongeveer dezelfde toonwaarde te geven.

Maak daaronder dezelfde reeks lichter met Titaanwit. Kijk welke grijsen geschikt lijken voor zilver, staal of dof tin.

Wat je hiervan kunt leren

Levendig zilver bestaat uit meerdere grijsen met een subtiele kleur. Door warme en koele mengsels bewust af te wisselen, ontstaat meer ruimte en glans zonder meer detail.

ONTHOUD

Wissel warme en koele grijsen af en houd hun toonwaarde goed vergelijkbaar.

Zilver als spiegel van een rijk stilleven

Abraham van Beyeren, Banquet Still Life, 1667. Publiek domein, via Wikimedia Commons.

Van Beyeren laat in de zilveren schalen, bekers en kannen geen egaal grijs zien. De voorwerpen nemen warme tonen van voedsel en doek, diepe donkere vormen en kleine heldere lichtaccenten over. Kijk hoe een paar scherpe randen voldoende zijn om het metaal glad te laten lijken, terwijl andere overgangen juist zacht blijven.

Schilder scherpe weerspiegelingen in gepolijst metaal

Glad metaal houdt vormen duidelijk

Hoe gladder en beter gepolijst een metaal is, hoe duidelijker het de omgeving weerspiegelt. Lichte en donkere vormen kunnen daardoor met scherpe grenzen naast elkaar liggen.

Je hoeft niet ieder voorwerp in de kamer herkenbaar te schilderen. Vereenvoudig de spiegeling tot heldere vormen en behoud alleen de belangrijkste randen.

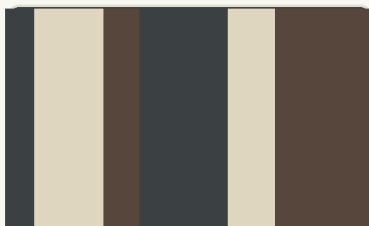
Zet de grootste baan eerst

Zoek de breedste donkere of lichte reflectie en plaats die over de onderliggende vorm. Laat de baan smaller worden of buigen waar het metaal rondloopt.

Voeg daarna één of twee kleinere reflecties toe. Door groot naar klein te werken voorkom je dat het oppervlak vol losse streepjes komt te staan.

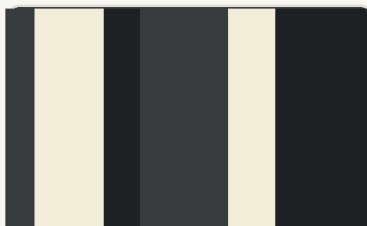
Gepolijst metaal heeft heldere grenzen

De vorm van de reflectie blijft belangrijker dan kleine details

Brede baan

grote reflectie
eerst plaatsen

Scherpe rand

licht en donker
direct naast elkaar

Klein hooglicht

pas als laatste
toevoegen

Scherp betekent niet dat iedere rand even scherp moet zijn.

Illustratie 13.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Scherp naast zacht

Niet iedere rand in gepolijst metaal is messcherp. Een heldere raamreflectie kan een harde rand hebben, terwijl een donker vlak aan de andere kant zachter overgaat.

De afwisseling maakt het overtuigend. Wanneer alles even scherp is, lijkt de reflectie uitgeknipt. Wanneer alles zacht is, lijkt het metaal dof.

Gebruik voldoende verf

Een lichte scherpe reflectie werkt het beste met schone, dekkende verf. Gebruik een klein plat penseel en zet de strek met één duidelijke beweging neer.

Veeg niet steeds terug door de natte donkere onderlaag. Daardoor wordt het licht grijs en verliest de rand zijn helderheid. Laat een mislukte plek liever rusten en herstel haar later.

Veelgemaakte fout

Scherpe reflecties worden als dunne witte lijnen over het hele voorwerp getekend. De lijnen volgen de ronding niet en hebben allemaal dezelfde breedte.

Vergroot je referentie en kijk naar de werkelijke vorm. Is het een brede baan, een rechthoek van een raam of slechts een klein punt? Schilder die vorm en niet het idee van glans.

Praktische oefening

Schilder een gepolijste metalen beker in maximaal vijf grote reflectievormen. Gebruik een breed penseel voor de eerste drie en een kleiner penseel voor de laatste twee.

Voeg daarna slechts één hooglicht toe. Controleer of de beker al glanst voordat je versieringen of krasjes schildert.

Wat je hiervan kunt leren

Gepolijst metaal vraagt om duidelijke reflectievormen en enkele scherpe randen. De glans blijft geloofwaardig wanneer die vormen de ronding volgen en niet allemaal even hard worden geschilderd.

ONTHOUD

Schilder eerst grote reflectievormen en bewaar de scherpste rand voor het belangrijkste accent.

Maak oud dof en geoxideerd zilver geloofwaardig

Veroudering verandert de reflectie

Oud metaal is niet simpelweg donkerder metaal. Krasjes, aanslag en oxidatie onderbreken het gladde oppervlak. Reflecties worden zachter, minder helder en onregelmatiger.

De basisvorm en het licht blijven belangrijk. Schilder dus eerst de grote vorm alsof het voorwerp schoon is en pas daarna de tekenen van veroudering aan.

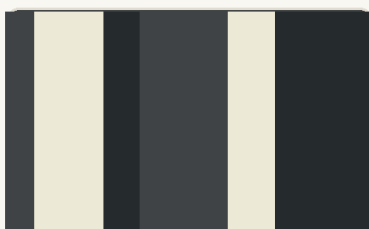
Dof zilver

Dof zilver heeft meestal minder sterke contrasten dan gepolijst zilver. De lichtste plekken zijn breder en zachter en de donkere banen zijn minder spiegelend.

Meng warme en koele grijzen, maar breng ze rustiger bij elkaar. Vermijd overal harde zwart-witovergangen. Eén klein relatief scherp accent kan nog voldoende zijn.

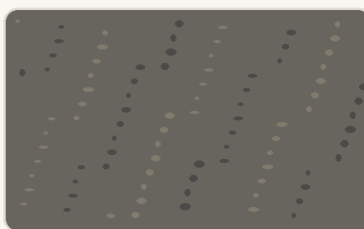
Oud metaal onderbreekt de spiegeling

Aanslag en krasjes maken reflecties zachter en onregelmatiger

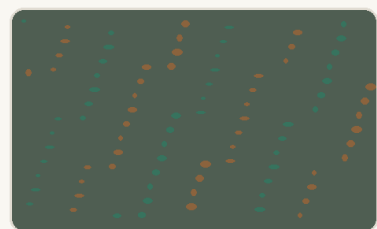
Gepolijst

duidelijke banen
sterk contrast

Dof

zachtere verschillen
minder helder licht

Geoxideerd

groen blauw bruin
in vlekken

Veroudering verandert vooral contrast randen en plaatselijke kleur.

Illustratie 14.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Aanslag en oxidatie

Zilveraanslag kan bruin, grijs, violet of bijna zwart lijken. Op koper en messing kan oxidatie groen of blauwgroen worden. Kijk goed waar zulke kleuren liggen: vaak verzamelen ze zich in groeven, randen en plekken die weinig zijn aangeraakt.

Gebruik voor een groene koperoxidatie bijvoorbeeld Sapgroen met Ultramarijnblauw, Gele oker en Titaanwit. Maak het mengsel rustig en plaats het in kleine onregelmatige gebieden.

Krasjes met mate

Een kras is vaak een lichte kant naast een donkere kant. Schilder niet alleen een wit lijntje. Kijk of de kras het licht vangt en of er een smalle schaduw naast ligt.

Zet enkele krasjes in verschillende lengten en richtingen. Laat de meeste delen rustig. Te veel gelijkmatige lijntjes laten het voorwerp kunstmatig bewerkt lijken.

Veelgemaakte fout

Veroudering wordt toegevoegd als een patroon van zwarte stippen en witte krasjes boven op een glad voorwerp. De vlekken volgen de vorm en het licht niet.

Laat aanslag kleur en contrast van de onderliggende reflectie veranderen. Sommige randen worden zachter, andere verdwijnen volledig.

Praktische oefening

Schilder hetzelfde lepeltje twee keer. Maak de eerste versie gepolijst en de tweede dof en licht aangeslagen.

Gebruik dezelfde basisreflecties. Verminder in de tweede studie het contrast, verzacht enkele randen en voeg slechts een paar onregelmatige donkere of warme plekken toe.

Wat je hiervan kunt leren

Oud metaal wordt geloofwaardig doordat reflecties worden onderbroken. Zachtere contrasten, plaatselijke kleur en enkele zorgvuldig gekozen krasjes zeggen meer dan een gelijkmatig patroon van beschadigingen.

ONTHOUD

Veroudering verzacht en onderbreekt reflecties; voeg beschadiging met mate toe.

Laat koper messing goud en staal van elkaar verschillen

Hetzelfde licht maar een andere basiskleur

Alle metalen kunnen glanzen en hun omgeving weerspiegelen. Toch hebben ze niet dezelfde kleur. Koper neigt naar rood en oranje, messing en goud naar geel en oker, en staal meestal naar koele blauwgrijzen.

Die basiskleur blijft ook in de lichtere en donkere reflecties merkbaar. Een hooglicht op goud kan bijna wit zijn, maar de omliggende lichte partijen blijven warmer dan bij staal.

Koper mengen

Begin met Cadmiumrood, Gele oker en Vandyckbruin. Voeg Titaanwit toe voor lichte koperreflecties en een klein beetje Ultramarijnblauw voor rustige donkere tonen.

Gebruik rood niet overal even sterk. Koper bevat vaak warme bruinen, gedempt oranje en enkele koele reflecties uit de omgeving.

Illustratie 15.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Messing en goud mengen

Voor messing kun je Gele oker mengen met Cadmiumgeel, Vandyckbruin en Titaanwit. Goud kan in sterk licht helderder en warmer worden, maar ook diepe bruine en groenachtige schaduwen bevatten.

Gebruik geen fel geel over het hele voorwerp. Het contrast tussen warme lichte vlakken en diepe gekleurde donkerten geeft het metaal zijn rijkdom.

Staal en ijzer

Staal is vaak koeler dan zilver en kan blauwgrijze reflecties tonen. Meng Titaanwit met Indigo of Ultramarijn en temper het mengsel met Vandyckbruin.

Ruw ijzer heeft zachtere reflecties en kan roestbruine plekken bevatten. Gepolijst staal vraagt juist om hardere contrasten en scherpere randen.

Veelgemaakte fout

Koper wordt oranje, goud wordt geel en staal wordt grijs geschilderd, waarna ieder voorwerp dezelfde witte strepen krijgt. De verschillen blijven daardoor oppervlakkig.

Verander niet alleen de basiskleur. Vergelijk ook de warmte van de donkere tonen, de scherppte van de reflecties en de kleur van het hooglicht.

Praktische oefening

Maak vier kleine metalen bolletjes: koper, messing, goud en staal. Gebruik dezelfde lichtbron en dezelfde achtergrond.

Geef ieder bolletje een donkere reflectie, een middentoon, een lichte baan en één hooglicht. Leg de vier naast elkaar en controleer of ze ook zonder onderschrift verschillend lijken.

Wat je hiervan kunt leren

Metaalsoorten verschillen door hun kleurtoon én door de manier waarop hun oppervlak licht terugkaatst. Behoud dezelfde lichtsituatie, maar pas warme en koele mengsels, contrast en randscherpte per metaal aan.

ONTHOUD

Verschil metaalsoorten niet alleen door kleur maar ook door contrast en randscherpte.

Goud is meer dan geel

Kring van Rembrandt, De man met de gouden helm, circa 1650. Publiek domein, via Wikimedia Commons.

De rijk bewerkte helm bevat helder goudgeel, dof oker, warm bruin en bijna zwarte partijen. Niet ieder detail glanst even sterk. Het licht raakt vooral de uitstekende vormen, terwijl diepe groeven donker blijven. Kies een klein fragment en meng eerst vier warme waarden voordat je de helderste accenten toevoegt.

Van grijs naar overtuigend metaal

Na deze vijf tips kun je zilver opbouwen zonder zilverkleurige verf. Je gebruikt warme en koele grijsen, laat reflecties met de vorm meedraaien en past contrast en randscherpte aan voor gepolijst, dof of geoxideerd metaal.

In Deel 4 gaan we verder met glas en transparante materialen. Daar leer je de achtergrond zichtbaar laten, randen gebruiken, vervorming schilderen en helder, gekleurd en matglas van elkaar onderscheiden.

Bronnen beeldmateriaal

Abraham van Beyeren, Banquet Still Life, 1667. Wikimedia Commons, Public Domain Mark 1.0.
Kring van Rembrandt, De man met de gouden helm, circa 1650. Wikimedia Commons, Public Domain Mark 1.0.

DEEL 4

Glas en transparante materialen

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Glas schilderen door de achtergrond zichtbaar te laten

Glas is voor een groot deel wat erachter ligt

Een helder glas heeft bijna geen eigen dekkende kleur. Je ziet vooral de tafel, de muur of een ander voorwerp erdoorheen. Het glas wordt zichtbaar doordat die achtergrond op enkele plaatsen wordt onderbroken, vervormd of weerspiegeld.

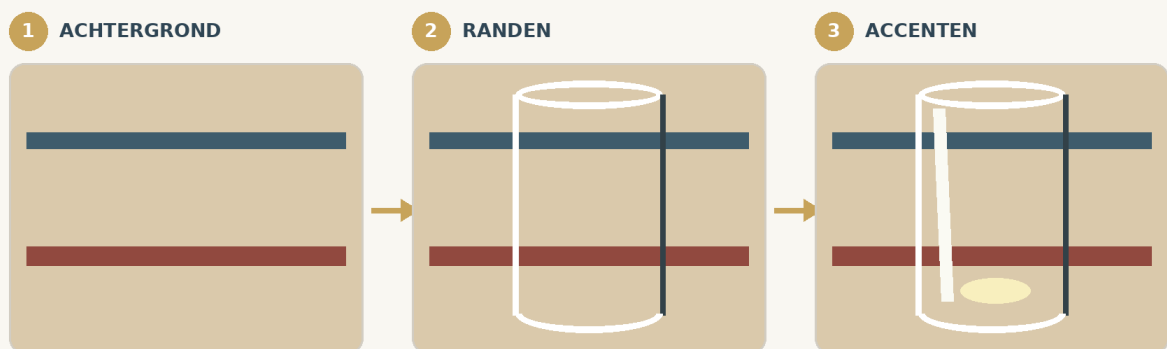
Schilder daarom niet eerst een grijze glazen vorm over je achtergrond. Dan maak je het materiaal ondoorzichtig. Bouw de achtergrond door en voeg alleen de zichtbare veranderingen toe.

Werk van achter naar voren

Schilder eerst de achtergrond alsof het glas er niet staat. Zet de grote kleurvlakken, lichte en donkere vormen en eventuele lijnen volledig neer.

Teken daarna voorzichtig de belangrijkste randen van het glas. Verander binnen die randen alleen wat werkelijk anders is: een lichte reflectie, een donkere rand, een verschoven lijn of een gekleurde vloeistof.

Van achtergrond naar helder glas

Lees de beelden van links naar rechts. Voeg alleen toe wat in de volgende stap verandert.

Illustratie 16.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Laat rust in het midden

In het midden van een helder drinkglas is soms bijna niets extra nodig. Juist die rustige open ruimte laat zien dat je door het voorwerp heen kunt kijken.

De meeste informatie zit vaak aan de bovenrand, de zijkanten, de voet en de bodem. Daar is het glas dikker of verandert de hoek waardoor meer reflectie en vervorming ontstaat.

Vloeistof maakt een tweede grens

Wanneer er water of wijn in het glas zit, ontstaat een horizontale vloeistoflijn. Onder die lijn kan de achtergrond anders van kleur, donkerder of sterker vervormd worden.

Schilder de vloeistof niet als een dekkend vlak. Laat de achtergrond erdoorheen zichtbaar en voeg de kleur van de drank als een dunne verandering toe.

Veelgemaakte fout

Het hele glas wordt ingevuld met lichtgrijs of blauwgrijs. Daarna komen er witte lijnen omheen. Het resultaat lijkt op een massief grijs voorwerp.

Herstel de achtergrondkleur in het midden en behoud alleen de randen, vervormingen en accenten die nodig zijn.

Praktische oefening

Zet een leeg drinkglas voor een eenvoudige achtergrond met twee kleurvlakken. Schilder eerst die achtergrond zonder rekening te houden met het glas.

Voeg vervolgens maximaal zes veranderingen toe die het glas zichtbaar maken. Tel randen, reflecties en vervormde lijnen als afzonderlijke veranderingen.

Wat je hiervan kunt leren

Transparant glas ontstaat door veel van de achtergrond te laten bestaan. Hoe minder onnodige verf je over het midden zet, hoe helderder het materiaal vaak lijkt.

ONTHOUD

Laat de achtergrond bestaan en schilder alleen wat het glas werkelijk verandert.

Gebruik randen om de vorm van glas te laten verschijnen

Een glazen rand verandert voortdurend

De omtrek van een glas is niet één doorlopende donkere lijn. Tegen een lichte achtergrond kan een deel donker lijken. Tegen een donkere achtergrond kan dezelfde rand juist licht oplichten. Op andere plekken verdwijnt hij bijna helemaal.

Die afwisseling geeft transparantie. Een gelijkmatige omlijning maakt het glas plat en getekend.

Kijk per klein stukje

Volg de omtrek langzaam met je ogen. Vraag bij ieder stukje: is deze rand licht, donker, scherp, zacht of bijna onzichtbaar?

Schilder korte stukken met verschillende mengsels. Laat openingen bestaan waar de rand verdwijnt. Het oog vult de ontbrekende lijn vanzelf aan.

Illustratie 17.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Dikte aan bovenkant en bodem

De bovenrand van een glas bestaat vaak uit twee smalle ellipsen: de voor- en achterzijde van de rand. Maak ze niet automatisch volledig zichtbaar. Vaak vangt maar een deel het licht.

In de bodem komt meer glas samen. Daar zie je dikwijls sterkere donkere vormen, lichte bundelingen en kleine omgekeerde reflecties.

De voet en steel

Een dunne steel wordt niet overtuigend door twee evenwijdige witte lijnen. Kijk waar de steel donker afsteekt en waar een kleine lichte reflectie langs de rand loopt.

De voet kan bijna verdwijnen tegen de tafel en alleen zichtbaar worden door een paar lichte bogen en een kleine slagschaduw.

Veelgemaakte fout

Het glas wordt volledig omlijnd met wit. Daardoor lijkt het op een symbool of sticker in plaats van een doorzichtig voorwerp.

Breek de lijn op. Maak sommige stukken donkerder, andere zachter en laat meerdere delen helemaal weg.

Praktische oefening

Teken een glas op donker papier of een donker geschilderd paneel. Gebruik alleen een licht en een donker mengsel.

Schilder niet meer dan de bovenrand, twee zijkanten, de bodem en enkele delen van de voet. Laat minstens een derde van de omtrek verdwijnen.

Wat je hiervan kunt leren

De vorm van glas wordt vooral door wisselende randen zichtbaar. Lichte, donkere en verdwijnende stukken samen geven meer transparantie dan een volledige witte omtrek.

ONTHOUD

Een glazen omtrek bestaat uit lichte donkere en verdwijnende stukken.

Het glas blijft open en helder

Kijk eerst naar het grote rustige midden van het glas: daar blijft de achtergrond zichtbaar. De vorm ontstaat vooral door de bovenrand, de zijkanten, de dikke bodem en enkele smalle lichte strepen. Onder de waterlijn verschuiven de blauwe doek en de citroen. Probeer dit voorbeeld niet helemaal na te schilderen. Kies drie kenmerken: de waterlijn, één vervormde achtergrondvorm en twee lichte accenten.

Schilder lichtbreking en vervorming in een glazen voorwerp

Wat je achter glas ziet verandert

Glas laat licht door, maar het licht gaat niet overal recht verder. Door de gebogen wand, de dikke bodem en een eventuele vloeistof kunnen lijnen verspringen, breder worden of krommen.

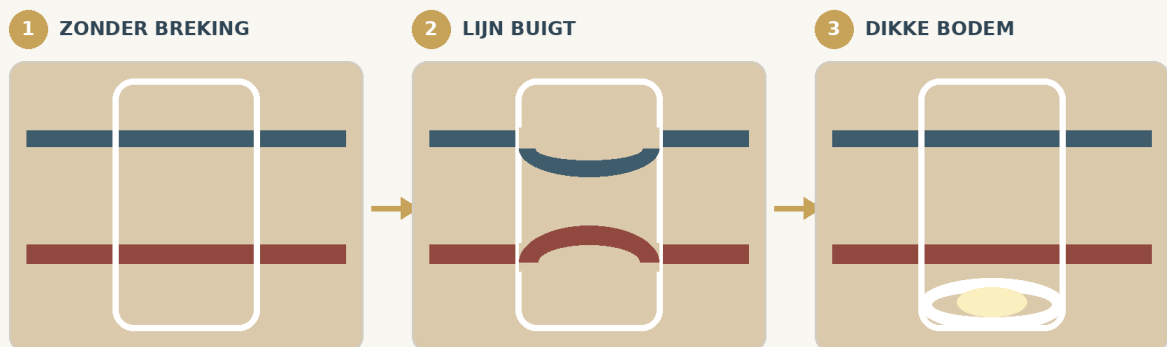
Je hoeft het natuurkundige proces niet te berekenen. Je hoeft alleen zorgvuldig te schilderen wat je ziet.

Vergelijk binnen en buiten

Kijk naar een lijn in de achtergrond voordat zij het glas binnengaat. Waar verschijnt dezelfde lijn binnen het glas? Is zij hoger, lager, smaller of gebogen?

Teken het gedeelte binnen het glas als een afzonderlijke vorm. Probeer de lijn niet logisch door te trekken wanneer je ogen duidelijk een verschuiving laten zien.

Zo laat je glas de achtergrond vervormen

Lees de beelden van links naar rechts. Voeg alleen toe wat in de volgende stap verandert.

Illustratie 18.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Dikke delen vervormen sterker

Aan de rand en bodem is het glas meestal dikker. Daar kan de achtergrond sterker vervormen en kunnen kleine lichte vormen ontstaan. Soms zie je zelfs een stukje van de achtergrond omgekeerd.

Maak die gebieden niet overal even druk. Kies de duidelijkste vervormingen en vereenvoudig de rest.

Water verandert de breking

Een met water gevuld glas vervormt anders dan een leeg glas. Onder de vloeistoflijn kan een achtergrondvorm plotseling breder of verschoven worden.

Schilder eerst het lege glas en vergelijk daarna een tweede studie met water. Zo zie je precies welke veranderingen door de vloeistof ontstaan.

Veelgemaakte fout

De achtergrond loopt kaarsrecht door het glas heen. Het voorwerp krijgt wel een witte rand, maar voelt toch onstoffelijk en vlak.

Verschuif of buig minstens één duidelijke achtergrondvorm waar zij door het glas wordt gezien. Houd die verandering klein en nauwkeurig.

Praktische oefening

Zet een rond drinkglas voor een vel papier met drie horizontale strepen. Maak eerst een lijntekening van de vervorming.

Vul het glas daarna voor de helft met water en teken opnieuw. Schilder vervolgens één kleine studie in kleur met beide soorten vervorming.

Wat je hiervan kunt leren

Vervorming bewijst dat er echt glas tussen jou en de achtergrond staat. Een paar juist verschoven lijnen zijn overtuigender dan veel willekeurige lichtaccenten.

ONTHOUD	Een paar nauwkeurig vervormde achtergrondlijnen maken glas overtuigend.
----------------	---

Maak helder gekleurd en matglas van elkaar herkenbaar

Helder glas

Bij helder glas blijft de achtergrond goed zichtbaar. De randen en reflecties kunnen scherp zijn en grote delen van het midden blijven vrijwel ongemoeid.

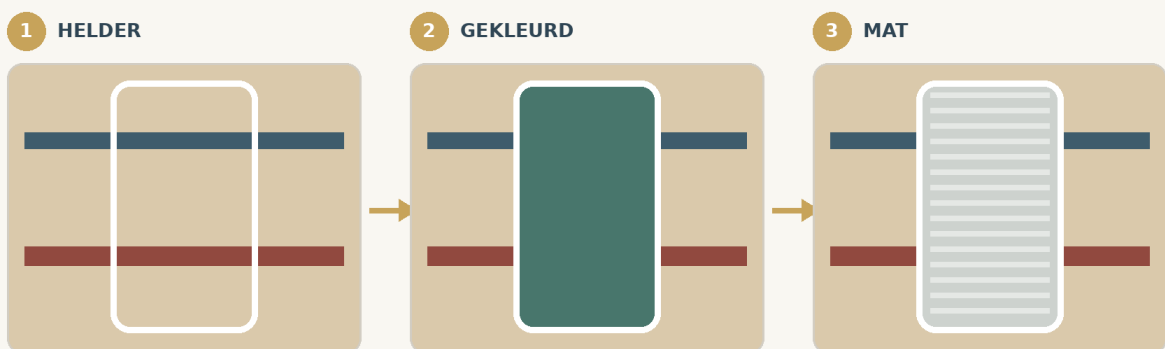
Gebruik zuivere achtergrondkleuren en plaats alleen plaatselijk lichte, donkere of vervormde vormen.

Gekleurd glas

Gekleurd glas laat de achtergrond zien, maar geeft haar een kleurzweem. Groen glas maakt warme kleuren vaak rustiger en koeler; bruin glas kan de achtergrond donkerder en warmer maken.

Meng de glaskleur transparant en dun. Gebruik bijvoorbeeld Sapgroen met een klein beetje Ultramarijn voor groen glas of Lasurroodbruin met Vandyckbruin voor bruin glas. Laat voldoende ondergrond zichtbaar.

Hetzelfde glas met drie verschillende oppervlakken

Lees de beelden van links naar rechts. Voeg alleen toe wat in de volgende stap verandert.

Illustratie 19.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Matglas

Matglas verspreidt het licht. De achtergrond blijft aanwezig maar wordt vaag, lichter of minder fel. Randen binnen het glas verliezen hun scherpte.

Schilder eerst de achtergrond en strijk er daarna een dun, licht en rustig mengsel over. Verzacht alleen binnen de vorm van het matglas.

Vergelijk contrast en randen

Het verschil tussen de drie soorten zit niet alleen in kleur. Helder glas houdt achtergrondcontrast grotendeels vast, gekleurd glas verandert kleur en lichtheid, en matglas vermindert scherpste en detail.

Maak die verschillen bewust zichtbaar wanneer meerdere glazen naast elkaar staan.

Veelgemaakte fout

Gekleurd glas wordt als een dekkend groen of bruin voorwerp geschilderd. Matglas krijgt alleen grijze verf zonder dat de achtergrond nog meespeelt.

Herstel eerst de achtergrond. Breng daarna de glaskleur of waas als een lichte verandering aan, niet als een volledig nieuwe massieve vorm.

Praktische oefening

Schilder drie dezelfde flesvormen voor één gestreepte achtergrond. Maak de eerste helder, de tweede groen en de derde mat.

Gebruik dezelfde tekening. Verander alleen transparantie, kleur, contrast en randscherpte. Controleer of de drie materialen zonder onderschrift herkenbaar zijn.

Wat je hiervan kunt leren

Helder, gekleurd en matglas verschillen door wat zij met de achtergrond doen. Door zichtbaarheid, kleur en scherpste afzonderlijk te beoordelen, kun je elk type overtuigend schilderen.

ONTHOUD

Beoordeel per glassoort hoeveel kleur contrast en scherpste behouden blijft.

Schilder doorzichtig plastic en andere transparante materialen

Plastic lijkt op glas maar gedraagt zich anders

Doorzichtig plastic laat de achtergrond zien en kan glanzen, maar het oppervlak is vaak dunner, zachter en minder regelmatig dan glas. Kreukels, krasjes en buigingen vervormen het licht op een andere manier.

Kijk dus niet alleen naar transparantie. Let op de onregelmatige vorm en de zachtere, soms melkachtige reflecties.

Dun plastic en folie

Een plastic zak of folie wordt zichtbaar door kreukellijnen en smalle glansjes. De achtergrond blijft grotendeels aanwezig, maar verspringt bij iedere vouw.

Schilder niet alle kreukels. Kies enkele lijnen die de vorm en spanning van het materiaal duidelijk maken. Wissel lichte en donkere stukjes af.

Illustratie 20.1 - Een eenvoudige manier om het principe zichtbaar te maken.

Dik transparant plastic

Een plastic beker of verpakking heeft dikkere randen en kan de achtergrond merkbaar vervormen. De glans is vaak breed en helder, maar minder hard en zuiver dan bij glas.

Gebruik iets zachtere randen en minder extreme contrasten. Voeg kleine krasjes alleen toe waar zij het licht werkelijk vangen.

Melkachtig materiaal

Sommige kunststoffen laten licht door maar geen scherpe achtergrond. Ze werken als matglas: vormen erachter worden zacht en kleurloos.

Schilder de achtergrond eerst en verlaag daarna binnen het plastic het contrast. Voeg een koele of warme waas toe afhankelijk van het materiaal en de lichtbron.

Veelgemaakte fout

Plastic wordt precies als glas behandeld, met perfecte rechte randen en scherpe witte hooglichten. Daardoor lijkt een zacht verpakkingsmateriaal te hard.

Maak randen iets onregelmatiger, laat glans meebuigen met kreukels en temper enkele accenten.

Praktische oefening

Leg een doorzichtige plastic zak over twee gekleurde kaartjes. Maak een kleine studie van maximaal dertig minuten.

Schilder eerst de kaartjes en voeg daarna slechts vijf kreukels, twee brede reflecties en de belangrijkste buitenrand toe. Stop zodra het materiaal herkenbaar is.

Wat je hiervan kunt leren

Transparant plastic wordt zichtbaar door een combinatie van achtergrond, vervorming, kreukels en zachtere glans. Door niet ieder detail te schilderen blijft het materiaal licht en doorzichtig.

ONTHOUD

Plastic vraagt om onregelmatige vervorming zachtere glans en zorgvuldig gekozen kreukels.

Plastic is zachter en onregelmatiger

De fles en het bakje zijn transparant, maar ogen niet als glas. Dat komt door de kreukels, de ribbels, de lichte waas en de onregelmatige randen. De rode kaart blijft zichtbaar en wordt in de fles op verschillende plaatsen verschoven. Begin bij een eigen studie met de achtergrond en de buitenvorm. Voeg daarna slechts drie kreukels, twee bredere lichtstrepen en één vervormde achtergrondvorm toe.

Van achtergrond naar zichtbaar glas

Na deze vijf tips kun je glas schilderen zonder het dicht te verven. Je laat de achtergrond staan, wisselt randen af, volgt vervormingen en past kleur en scherpte aan voor helder, gekleurd of mat materiaal.

In Deel 5 gaan we verder met water en waterdruppels. Daar onderzoeken we licht, schaduw en reflectie binnen één druppel, condens op glas en het verschil tussen een droog en een nat oppervlak.

Beeldmateriaal

De twee hedendaagse schildervoorbeelden en alle instructie-illustraties in dit deel zijn originele beelden, speciaal gemaakt voor deze uitgave van The Art Academy. Er zijn geen werken van andere kunstenaars overgenomen.

DEEL 5

Water en waterdruppels

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Een waterdruppel is geen witte cirkel

Water heeft bijna geen eigen kleur

Een waterdruppel is doorzichtig. Je ziet daarom vooral de kleur en structuur van de ondergrond door het water heen. Die kleur kan binnen de druppel donkerder, lichter of iets vervormd worden.

Begin niet met een witte cirkel. Teken eerst alleen de buitenvorm en vergelijk daarna wat er binnen die vorm anders is dan erbuiten.

Kijk naar de vorm

Een kleine druppel is vaak bijna rond. Een grotere druppel wordt platter en breder omdat het water over het oppervlak uitloopt. Op een schuin blad kan de druppel langwerpiger worden.

Kopieer de vorm die je ziet. Maak niet alle druppels even rond en even groot; dan ontstaat een patroon in plaats van echt water.

Illustratie 21.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Laat de ondergrond meedoen

Schilder eerst het blad, de tafel of het fruit zonder druppel. Voeg daarna binnen de druppel slechts een kleine verandering toe. Versterk bijvoorbeeld de kleur of verschuif een nerf een beetje.

Juist doordat de ondergrond zichtbaar blijft, wordt het water doorzichtig.

Gebruik weinig witte verf

Wit is meestal alleen nodig voor een klein hooglicht of een dunne lichte rand. De rest van de druppel bestaat uit kleuren van de ondergrond, donkerdere tonen en transparante overgangen.

Bewaar het lichtste accent tot het einde. Dan kun je beoordelen hoe klein het werkelijk moet zijn.

Veelgemaakte fout

Iedere druppel krijgt een witte omtrek en een witte stip. Daardoor lijken de druppels op parels of knopen.

Herstel de kleur van de ondergrond en laat een deel van de omtrek verdwijnen. Behoud alleen het belangrijkste hooglicht en de duidelijkste lichte rand.

Praktische oefening

Leg met een pipet drie druppels op een donker gekleurd bord. Maak één studie van ongeveer 10 bij 15 centimeter.

Schilder eerst het bord. Voeg daarna per druppel maximaal vier veranderingen toe: vorm, donkere binnenkant, klein hooglicht en lichte onderrand.

Wat je hiervan kunt leren

Een waterdruppel wordt niet herkenbaar door veel wit, maar door een kleine verandering van de ondergrond, een logisch lichtaccent en een passende vorm.

ONTHOUD

Laat de ondergrond zichtbaar en gebruik wit alleen voor de belangrijkste accenten.

Schilder licht schaduw en reflectie binnen één druppel

Een druppel werkt als een klein lensje

Door de gebogen vorm wordt het licht in een druppel gebundeld en vervormd. Daardoor kan de kant bij het hooglicht lichter zijn, terwijl een ander gedeelte opvallend donker wordt.

Aan de onderzijde verschijnt soms juist een heldere rand of een lichtvlek op de ondergrond.

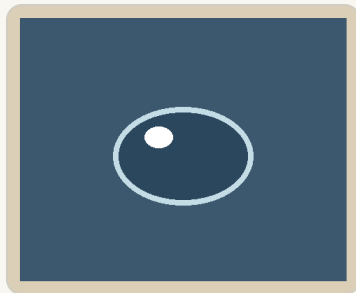
Plaats eerst het hooglicht

Zoek de kant waar de lichtbron wordt weerspiegeld. Zet daar een klein licht accent. Maak het niet groter dan nodig; een piepklein accent kan al voldoende zijn.

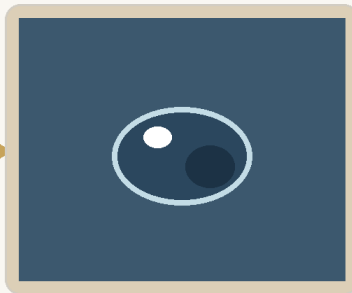
Het hooglicht heeft vaak de kleur van de lichtbron. Daglicht kan koel zijn, lamplicht iets warmer.

Bouw één druppel op met drie lichtverschillen

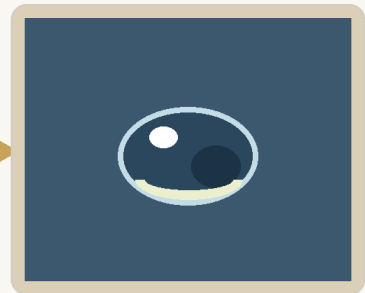
1 HOOGLICHT

2 DONKERE KERN

3 LICHT E ONDERRAND

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 22.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Voeg één donkere vorm toe

Binnen de druppel zie je vaak een donkere zone tegenover of onder het hooglicht. Schilder die als één rustige vorm en niet als een zwart gat.

Meng het donker uit de kleur van de ondergrond met bijvoorbeeld Ultramarijnblauw, Indigo of Vandyckbruin.

Zoek de lichte onderrand

Aan de lage zijde van de druppel kan het gebundelde licht een smalle heldere rand maken. Soms valt net buiten de druppel een kleine lichte vlek.

Schilder deze rand pas nadat de donkere vorm staat. Het contrast tussen beide maakt de druppel bol.

Veelgemaakte fout

Hooglicht, donkere kern en lichte rand worden willekeurig geplaatst. De druppel oogt dan versierd maar niet ruimtelijk.

Controleer de lichtbron. Alle druppels in dezelfde studie moeten hun hooglicht ongeveer aan dezelfde kant hebben.

Praktische oefening

Schilder één grote druppel op een effen donkerblauwe ondergrond. Werk groter dan in werkelijkheid zodat de onderdelen goed zichtbaar zijn.

Voeg in deze volgorde toe: klein hooglicht, donkere binnenvorm en lichte onderrand. Stop daarna en beoordeel het bolle effect van een afstand.

Wat je hiervan kunt leren

Drie goed geplaatste lichtverschillen maken een druppel overtuigender dan tien willekeurige witte accenten.

ONTHOUD

Hooglicht donkere kern en lichte onderrand maken samen de druppel bol.

Water neemt de ondergrond mee

De druppels op het blad, de appel en de blauwe tegel hebben dezelfde lichtbron, maar zien er toch verschillend uit. Iedere druppel neemt de kleur en structuur van de ondergrond over. Bekijk eerst het kleine hooglicht, daarna de donkere binnenvorm en ten slotte de lichte onderrand. Schilder deze drie onderdelen afzonderlijk en laat grote delen van de ondergrond zichtbaar.

Laat waterdruppels op verschillende ondergronden liggen

De ondergrond bepaalt het uiterlijk

Een druppel op een blad ziet er anders uit dan op glas, fruit, hout of textiel. De kleur, gladheid en zuigkracht van het oppervlak beïnvloeden de vorm en de reflectie.

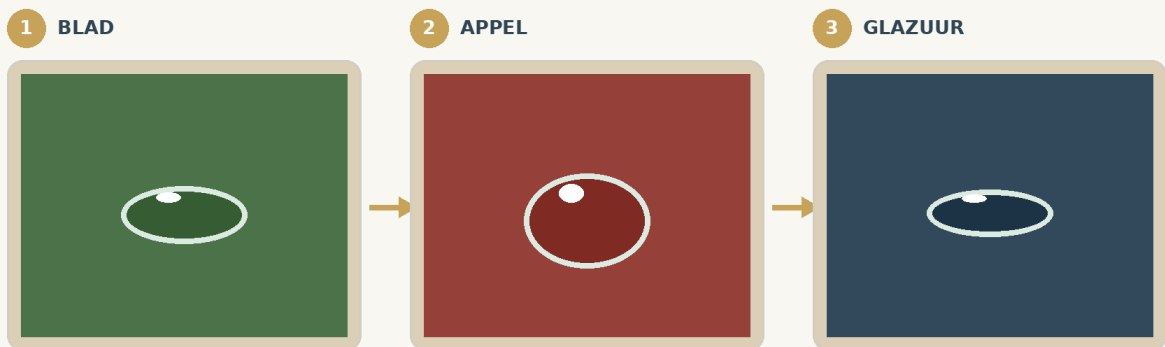
Bestudeer daarom eerst de ondergrond voordat je de druppel schildert.

Op een glad oppervlak

Op glas, metaal of glazuur blijft water vaak mooi afgerond. De randen zijn vrij scherp en het hooglicht kan helder zijn.

Laat de gladde ondergrond door de druppel heen zichtbaar en gebruik een duidelijk, maar klein contrast.

Dezelfde druppel verandert per ondergrond

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 23.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Op blad en fruit

Een wasachtig blad houdt ronde druppels vast. Op een appel volgt de druppel de ronde vorm van het fruit en neemt zij de rode of groene kleur over.

Nerven, vlekjes en kleurverschillen kunnen binnen de druppel iets groter of helderder lijken.

Op een poreus oppervlak

Hout, papier en sommige stoffen nemen water op. De druppel wordt platter, de rand onregelmatiger en de ondergrond wordt meestal donkerder.

Schilder hier minder glanzende bolvorm en meer een donkere vochtplek met enkele lichte accenten.

Veelgemaakte fout

Dezelfde ronde glanzende druppel wordt op iedere ondergrond herhaald. Daardoor lijkt het water los boven het materiaal te zweven.

Verander per oppervlak de hoogte, rand, scherppte en hoeveelheid glans.

Praktische oefening

Leg water op drie proefondergronden: een blad, een geglaazuurd bord en een stukje onbehandeld hout. Maak van elk één kleine studie.

Gebruik dezelfde lichtbron. Vergelijk daarna vooral de vorm, de donkere plek en de scherppte van het hooglicht.

Wat je hiervan kunt leren

Water is pas geloofwaardig wanneer het zichtbaar contact maakt met de ondergrond waarop het ligt.

ONTHOUD

Pas vorm rand en glans aan het oppervlak onder de druppel aan.

Schilder condens nevel en kleine druppeltjes op glas

Condens begint als een zachte waas

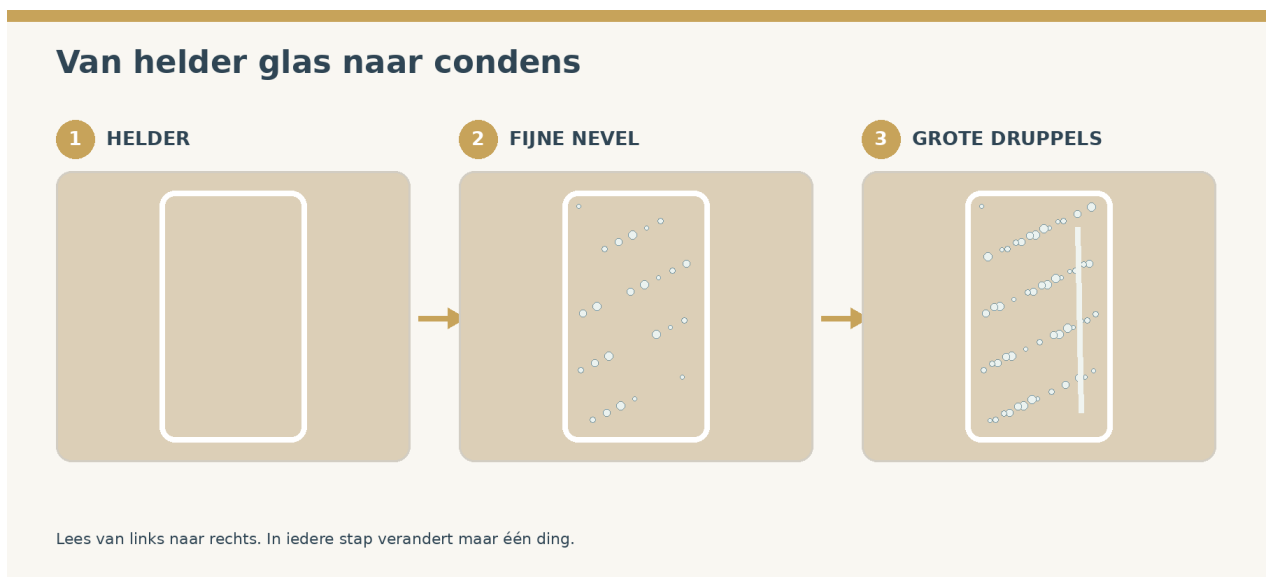
Een koud glas koelt de lucht eromheen af. Op het oppervlak ontstaat eerst een fijne nevel van piepkleine druppeltjes. Daardoor wordt het glas plaatselijk minder helder.

Schilder de waas als een rustige, dunne verandering. Bedek niet meteen het hele glas met losse witte stippen.

Werk van groot naar klein

Schilder eerst het glas en alles wat erachter zichtbaar is. Breng daarna de grote condenszone aan. Voeg pas vervolgens een beperkt aantal grotere druppels toe.

Zo blijft de vorm van het glas leesbaar en wordt de condens geen druk patroon.

Illustratie 24.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Varieer grootte en afstand

Condens bestaat uit heel kleine puntjes, middelgrote druppels en enkele grotere druppels die naar beneden kunnen lopen. Ze liggen niet in nette rijen.

Maak groepjes met rustige open plekken ertussen. Herhaal niet steeds dezelfde maat.

Laat enkele druppels uitlopen

Wanneer druppels samenkomen, kunnen smalle verticale sporen ontstaan. Zo'n spoor heeft vaak een donkere zijde en een klein lichtaccent.

Twee of drie sporen zijn meestal genoeg om zwaartekracht en beweging zichtbaar te maken.

Veelgemaakte fout

Het hele glas wordt bedekt met even grote witte stipjes. Het resultaat lijkt op sneeuw of een decoratief patroon.

Verzacht de kleinste druppels, laat delen van het glas vrijwel rustig en maak slechts enkele accenten scherp.

Praktische oefening

Zet een koud glas met ijswater in een warme kamer en wacht enkele minuten. Maak een kleine studie van één gedeelte van het glas.

Schilder eerst de waas, daarna vijf middelgrote druppels en als laatste twee grotere uitlopende druppels.

Wat je hiervan kunt leren

Condens wordt overtuigend door een zachte basis, variatie in grootte en een paar zorgvuldig gekozen scherpe druppels.

ONTHOUD

Begin condens met een zachte waas en voeg slechts enkele scherpe druppels toe.

Maak natte oppervlakken zichtbaar met glans en contrast

Nat maakt kleuren vaak donkerder

Wanneer een oppervlak nat wordt, dringt water in kleine oneffenheden. De oorspronkelijke kleur lijkt daardoor vaak donkerder en voller.

Vergelijk een droog en nat stukje naast elkaar. Schilder eerst het verschil in toonwaarde voordat je reflecties toevoegt.

Nat maakt een oppervlak gladder

Een laagje water kan een ruw oppervlak tijdelijk gladder laten lijken. Het gaat meer van de omgeving weerspiegelen en krijgt scherpere lichte vormen.

Op een natte tafel kun je een raam, lamp of voorwerp als uitgerekte reflectie terugzien.

Maak een droog oppervlak stap voor stap nat

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 25.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Gebruik lange reflecties

Op een dunne waterfilm zijn reflecties vaak breder en langer dan op een losse druppel. Ze volgen de richting waarin het water over het oppervlak ligt.

Schilder eerst één donkere natte vorm en voeg daarna één lange lichte reflectie toe.

Houd een droge rand zichtbaar

Een natte plek is gemakkelijker te herkennen wanneer er ook een droog gedeelte naast ligt. Het verschil in donkerte, verzadiging en glans vertelt wat er is gebeurd.

Maak de grens niet overal even scherp. Water kan op sommige plekken uitlopen of in de ondergrond trekken.

Veelgemaakte fout

Een nat oppervlak krijgt alleen een paar witte strepen. Zonder donkerder kleurvlak lijkt het materiaal eerder gelakt dan nat.

Zet eerst de grotere donkere vochtvorm neer en plaats daarna slechts enkele reflecties.

Praktische oefening

Maak een helft van een donkere tegel of houten plank nat. Zet er een lichte kaart of lamp naast die in het water kan weerspiegelen.

Schilder droog en nat in één studie. Beperk je tot drie verschillen: donkerder kleur, zachtere vochtgrens en één heldere reflectie.

Wat je hiervan kunt leren

Een oppervlak oogt nat door de combinatie van een donkerder basiskleur, meer verzadiging en gerichte reflecties.

ONTHOUD

Schilder eerst de donkerdere natte vorm en daarna pas de reflecties.

Condens en een nat oppervlak

Het glas toont drie soorten vocht: een fijne waas, middelgrote druppels en enkele grotere uitlopers. Op de tafel is het natte gedeelte donkerder en glanzender dan het droge vlak. De lange reflecties van het raam en de citroen maken het water zichtbaar. Kies bij een eigen studie eerst de grote natte vorm en voeg daarna pas de kleine druppels toe.

Van druppel naar nat oppervlak

Na deze vijf tips kun je water schilderen zonder het als witte cirkels of strepen weer te geven. Je gebruikt de ondergrond, plaatst licht en donker logisch en past vorm en glans aan het materiaal aan.

In Deel 6 gaan we verder met fluweel, wol en andere zachte stoffen. Daar onderzoeken we hoe licht over vezels loopt en hoe zachte materialen volume krijgen zonder ieder draadje te schilderen.

Beeldmateriaal

De hedendaagse schildervoorbeelden en instructie-illustraties in dit deel zijn originele beelden, speciaal gemaakt voor deze uitgave van The Art Academy.

DEEL 6

Fluweel wol en zachte stoffen

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Fluweel schilderen met diepe donkere kleuren

Fluweel slokt licht op

Fluweel heeft rechtopstaande kleine vezels. Licht verdwijnt tussen die vezels, waardoor de schaduwen opvallend diep kunnen worden. Zelfs rood of blauw fluweel bevat daarom bijna zwarte partijen.

Begin met de donkerste grote plooien. Meng ze niet alleen met zwart, maar bouw ze uit de plaatselijke kleur met bijvoorbeeld Indigo, Ultramarijnblauw of Vandyckbruin.

Houd kleur in het donker

Een donkere plooi is zelden kleurloos. In rood fluweel kan het donker naar wijnrood, violet of warm bruin neigen. In blauw fluweel kan het bijna zwartblauw worden.

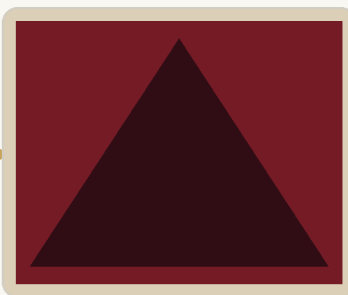
Vergelijk het donker steeds met de middentoon. Zodra beide even grijs worden, verdwijnt de rijke kleur van de stof.

Bouw fluweel op van donker naar licht

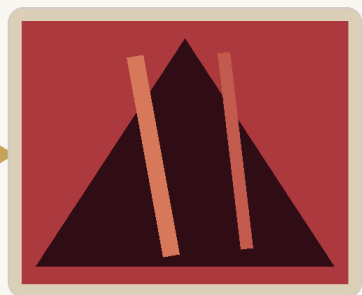
1 DIEP DONKER

2 RODE MIDDENTON

3 ZACHT LICHT

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 26.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Werk met grote plooien

Teken eerst alleen de belangrijkste heuvels en dalen van de stof. Zet de donkere dalen breed neer en laat de lichtere banen over de toppen lopen.

Schilder nog geen kleine haartjes. De grote verdeling moet eerst het gewicht en de richting van de doek laten zien.

Maak het licht zacht

Een lichte baan op fluweel is vaak breed, zacht en verzadigd. Zij is niet hetzelfde als een scherp wit hooglicht op metaal.

Maak de lichte kleur warmer of helderder, maar behoud iets van de basiskleur. Gebruik Titaanwit voorzichtig; te veel wit maakt fluweel krijtachtig.

Veelgemaakte fout

De plooien worden afwisselend zwart en wit geschilderd. Daardoor lijkt de stof op glanzend satijn of plastic.

Breng kleur terug in licht en donker en verzacht de overgangen langs de lichte banen.

Praktische oefening

Leg een stuk donkerrood of donkerblauw fluweel in drie grote plooien onder zijlicht. Maak een studie met slechts vier mengsels.

Gebruik een diep donker, een donkere basiskleur, een verzadigde middentoon en één zachte lichte kleur.

Wat je hiervan kunt leren

Fluweel krijgt zijn rijkdom door diepe gekleurde schaduwen en zachte verzadigde lichtbanen, niet door witte glans.

ONTHOUD

Bouw fluweel op met diepe gekleurde schaduwen en zachte verzadigde lichtbanen.

Laat fluweel van kleur veranderen wanneer het licht draait

De richting van de pool is zichtbaar

Strijk met je hand over fluweel en de kleur lijkt te veranderen. Dat komt doordat de kleine vezels een andere kant op gaan staan en het licht anders terugkaatsen.

In een plooï kan één kant bijna zwart zijn terwijl de naastliggende kant plotseling helder oplicht.

Vergelijk vlakken naast elkaar

Kijk niet alleen naar licht en schaduw zoals op een glad voorwerp. Vraag ook welke richting de vezels hebben. Twee even lichte vlakken kunnen daardoor toch een andere kleur tonen.

Zet die verschillen als rustige kleurvlakken neer voordat je ze met elkaar verbindt.

De kleur verandert wanneer de pool draait

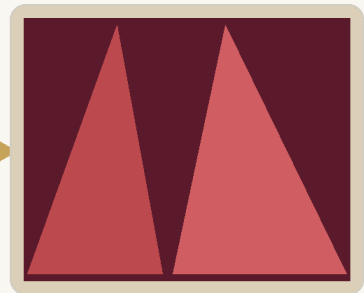
1 VAN HET LICHT AF

2 SCHUIN NAAR LICHT

3 RECHT IN LICHT

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 27.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Laat de omslag met de plooï meelopen

De kleurverandering volgt de richting van de stof. Op een ronde plooï buigt de lichte baan mee; in een geknikte plooï kan zij plotseling stoppen.

Teken de baan als onderdeel van de vorm en niet als losse decoratieve streep.

Gebruik warme en koele varianten

Een rood fluweel kan in het licht warmer oranje-rood worden en in de schaduw koeler wijnrood. Een blauw fluweel kan turquoise licht en violetblauw donker bevatten.

Meng vooraf drie varianten van dezelfde kleurfamilie. Zo blijft de stof samenhangend.

Veelgemaakte fout

Iedere plooï krijgt precies dezelfde lichte rand. Het fluweel ziet er dan gestreept uit.

Varieer breedte, helderheid en plaats. Laat sommige plooïen bijna volledig donker blijven.

Praktische oefening

Draai één lap fluweel na iedere kleine studie een kwartslag ten opzichte van het raam. Schilder driemaal hetzelfde fragment.

Noteer welke kleur lichter, warmer of koeler wordt wanneer de pool draait.

Wat je hiervan kunt leren

Bij fluweel vertelt de kleurverandering niet alleen waar het licht valt, maar ook in welke richting de vezels staan.

ONTHOUD

Laat kleur en helderheid veranderen wanneer de richting van de pool draait.

Fluweel verandert met iedere plooi

De diepe plooien zijn bijna zwart, maar blijven roodbruin van kleur. Waar de vezels naar het raam draaien, ontstaan brede warme lichtbanen. Let erop dat deze banen zacht zijn en met de plooi meebuigen. Kies bij een eigen studie eerst drie grote donkere dalen en voeg daarna slechts twee lichte banen toe.

Schilder de zachte structuur van wol zonder ieder draadje te tekenen

Wol begint als een zachte massa

Een wollen deken of trui bestaat uit duizenden vezels, maar op enige afstand zie je vooral grote lichte en donkere vormen. Die vormen bepalen eerst het volume.

Schilder de stof alsof zij nog geen vezels heeft. Maak de plooien rond en laat overgangen zachter zijn dan bij metaal of glas.

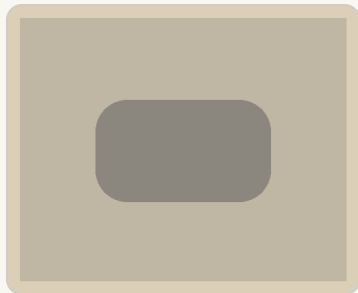
Gebruik gebroken randen

De buitenrand van wol is zelden messcherp. Kleine vezels maken de omtrek plaatselijk zacht en onregelmatig.

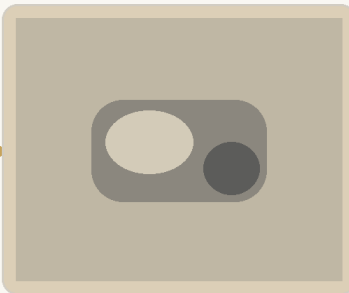
Verzacht niet de hele rand. Wissel rustige scherpe stukken af met enkele losse vezels.

Schilder eerst de wollen vorm en pas daarna vezels

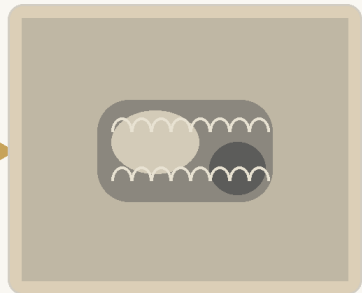
1 BASISVORM

2 LICHT EN SCHADUW

3 ENKELE VEZELS

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 28.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Voeg vezels pas als laatste toe

Wanneer de grote vorm klopt, kun je op de lichtste en scherpste plek een paar vezels aangeven. Ze hoeven niet overal zichtbaar te zijn.

Gebruik een klein penseel en varieer richting en lengte. Tien goed gekozen vezels zijn overtuigender dan honderd gelijke streepjes.

Meng warme en koele wolkleuren

Crèmekleurige wol bevat vaak warme lichte tonen en koele grijze schaduwen. Donkere wol kan bruin, violet en blauwgrijs bevatten.

Vermijd één egaal beige of grijs mengsel. Kleine temperatuurverschillen geven zachtheid en leven.

Veelgemaakte fout

Vanaf het begin worden overal dunne haartjes geschilderd. De stof wordt druk en verliest haar volume.

Veeg details plaatselijk terug, herstel de grote lichtvorm en voeg daarna slechts enkele vezels opnieuw toe.

Praktische oefening

Vouw een wollen deken tot één grote ronde plooï. Schilder eerst twintig minuten zonder klein penseel.

Voeg in de laatste vijf minuten maximaal vijftien zichtbare vezels toe, vooral bij de lichte rand.

Wat je hiervan kunt leren

Wol voelt zacht wanneer volume, rand en kleurtemperatuur kloppen; losse vezels zijn alleen het laatste accent.

ONTHOUD

Schilder eerst de wollen massa en voeg pas als laatste enkele vezels toe.

Maak gebreide stoffen herkenbaar met ritme en schaduw

Breiwerk heeft een herhalend ritme

Lussen en kabels vormen een patroon, maar dat patroon ligt op een bewegende stof. Het wordt smaller in de verte en buigt mee met iedere plooï.

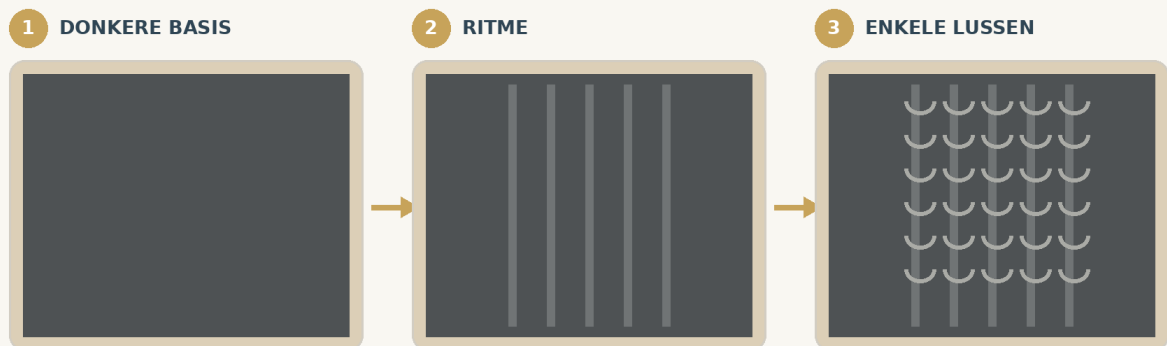
Teken daarom eerst de richting en breedte van de grote banen, niet iedere steek.

Schilder de schaduwen tussen de lussen

Breiwerk wordt vaak beter herkenbaar door de donkere openingen dan door lichte draadjes. Zet eerst een ritme van donkere vormen neer.

Laat de lichte wol ertussen grotendeels uit de onderlaag ontstaan.

Van grote plooï naar herkenbaar breiwerk

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 29.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Laat het patroon de vorm volgen

Op de top van een plooï worden lussen lichter en soms breder. In een dal liggen ze dichterbij elkaar en verdwijnen ze in schaduw.

Onderbreek het patroon waar de vorm donker wordt. Dat voorkomt een plat behang-effect.

Kies één scherpe zone

Werk één klein gedeelte duidelijker uit, bijvoorbeeld waar het licht de voorste plooï raakt. Maak andere delen eenvoudiger en zachter.

Het oog gebruikt die scherpe zone om de rest als breiwerk te begrijpen.

Veelgemaakte fout

Iedere steek wordt even groot, scherp en licht geschilderd. Daardoor lijkt het patroon op het oppervlak geplakt.

Laat grootte, contrast en scherpste veranderen met afstand en plooien.

Praktische oefening

Kies een eenvoudige gebreide sjaal met een duidelijk ritme. Teken eerst slechts vijf hoofdbanen over de plooien.

Schilder daarna de donkere openingen en werk alleen de voorste lichte zone met enkele lussen uit.

Wat je hiervan kunt leren

Breiwerk ontstaat uit ritme dat met de vorm meebeweegt, niet uit het nauwkeurig kopiëren van iedere steek.

ONTHOUD

Laat het breiritme meebuigen met plooien en verdwijnen in schaduw.

Volume eerst en steken daarna

De crèmekleurige wol en de donkere gebreide stof krijgen eerst volume door brede lichte en donkere vormen. Alleen in de voorste zones zijn vezels en lussen duidelijk zichtbaar. In de schaduw worden ze zachter en verdwijnen ze. Schilder daarom eerst de plooien en voeg pas aan het einde één scherpe zone met structuur toe.

Laat bont vilt en ruwe wol duidelijk van elkaar verschillen

Zacht is niet altijd hetzelfde

Bont, vilt en ruwe wol hebben allemaal een zacht karakter, maar hun oppervlak gedraagt zich anders. Bont heeft een duidelijke groeirichting, vilt is compact en mat, ruwe wol is luchtig en onregelmatig.

Vergelijk eerst omtrek, glans en richting van de vezels.

Bont heeft richting en diepte

Bij bont liggen lichte haarpunten boven donkere wortels. De plukjes volgen een richting en overlappen elkaar.

Schilder eerst de donkere massa. Voeg daarna groepen haren toe en eindig met enkele lichte punten.

Drie zachte materialen vragen een andere rand

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 30.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Vilt blijft rustig en compact

Vilt heeft een gelijkmatige matte kleur en relatief duidelijke randen. Losse vezels zijn nauwelijks zichtbaar.

Gebruik brede rustige verflakken en zachte toonverschillen. Voeg geen glanzende strepen toe.

Ruwe wol breekt de omtrek

Losse wol bestaat uit kronkelende vezels met veel lucht ertussen. De buitenrand is grillig en plaatselijk bijna doorzichtig.

Werk vanuit een grijze of bruine massa en laat een beperkt aantal lichte kronkels buiten de vorm komen.

Veelgemaakte fout

Alle drie materialen worden met dezelfde losse haartjes afgewerkt. Hun verschillende karakter verdwijnt.

Beperk bij vilt de details, geef bont een richting en maak ruwe wol juist luchtig en onregelmatig.

Praktische oefening

Leg kleine monsters van imitatiebont, vilt en ruwe wol naast elkaar onder hetzelfde licht. Maak drie studies op één paneel.

Gebruik voor alle drie dezelfde basiskleuren en verander alleen rand, vezelrichting en hoeveelheid detail.

Wat je hiervan kunt leren

Het verschil tussen zachte materialen zit vooral in richting, dichtheid, rand en de manier waarop licht tussen de vezels valt.

ONTHOUD

Geef bont richting vilt rust en ruwe wol een losse gebroken omtrek.

Drie zachte materialen drie verschillende randen

Het bont links heeft een duidelijke haarrichting en donkere wortels. Het vilt in het midden blijft compact, mat en rustig. De ruwe wol rechts heeft een losse grillige omtrek met lucht tussen de vezels. Vergelijk vooral de buitenranden; daar wordt het verschil tussen de materialen het snelst zichtbaar.

Van grote vorm naar zachte vezel

Na deze vijf tips kun je zachte stoffen overtuigend schilderen zonder ieder draadje te kopiëren. Je bouwt eerst volume en plooien op en gebruikt structuur alleen waar die het materiaal helpt herkennen.

In Deel 7 gaan we verder met denim, katoen en alledaagse stoffen. Daar onderzoeken we naden, slijtage, kreukels en het verschil tussen dunne en dikke geweven stoffen.

Beeldmateriaal

De hedendaagse schildervoorbeelden en instructie-illustraties in dit deel zijn originele beelden, speciaal gemaakt voor deze uitgave van The Art Academy.

DEEL 7

Denim katoen en alledaagse stoffen

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Meng overtuigende blauwen voor lichte en donkere denim

Denim is meer dan één blauw

Een spijkerbroek kan donker indigo, helder middenblauw, koel grijsblauw en bijna wit versleten blauw bevatten. Deze verschillen ontstaan door licht, slijtage en de richting van het weefsel.

Meng daarom niet één grote hoeveelheid blauw. Maak vooraf minstens drie afzonderlijke mengsels voor donker, middentoon en versleten licht.

Begin met donker indigo

Meng Indigo of Ultramarijnblauw met een kleine hoeveelheid Vandyckbruin. Zo ontstaat een diep blauw dat minder hard is dan zwart.

Gebruik dit mengsel in diepe plooien, langs naden en op delen die weinig licht krijgen. Houd het donker blauw van karakter.

Meng denim in drie duidelijke blauwen

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 31.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Maak een rustig middenblauw

Voeg Titaanwit en eventueel een klein beetje Ultramarijnblauw toe aan je donkere mengsel. Wanneer het te paars wordt, kan een tikje Gele oker of Vandyckbruin het rustiger maken.

Dit middenblauw vormt meestal het grootste deel van de stof en houdt de verschillende lichte en donkere plekken bij elkaar.

Slijtage maakt denim lichter en grijzer

Op knieën, randen en hoge plooien schuurt de kleur weg. Daar wordt denim lichter, koeler of iets grijzer.

Maak het slijtagemengsel niet alleen met veel wit. Voeg ook een klein beetje warm bruin of grijs toe, zodat het niet krijtachtig wordt.

Veelgemaakte fout

Alle blauwe delen worden lichter gemaakt met steeds meer wit. De stof verliest kleur en ziet er poederig uit.

Houd drie duidelijke blauwfamilies apart en meng alleen kleine tussenstappen waar dat nodig is.

Praktische oefening

Leg een oude spijkerbroek bij een raam en zoek het donkerste, meest gemiddelde en meest versleten blauw.

Meng van ieder een proefvlak. Leg de mengsels naast elkaar en pas ze pas daarna toe in een kleine studie.

Wat je hiervan kunt leren

Denim wordt overtuigend door een reeks verwante blauwen, niet door één blauw dat alleen lichter of donkerder wordt gemaakt.

ONTHOUD	Meng donker midden en versleten denimblauw als drie afzonderlijke kleurfamilies.
----------------	--

Schilder slijtage naden en plooien in spijkerstof

De grote plooi komt eerst

Een naad, zak of rafelrand maakt denim herkenbaar, maar zonder goede plooien blijft het materiaal plat. Teken eerst de grootste buiging van de stof.

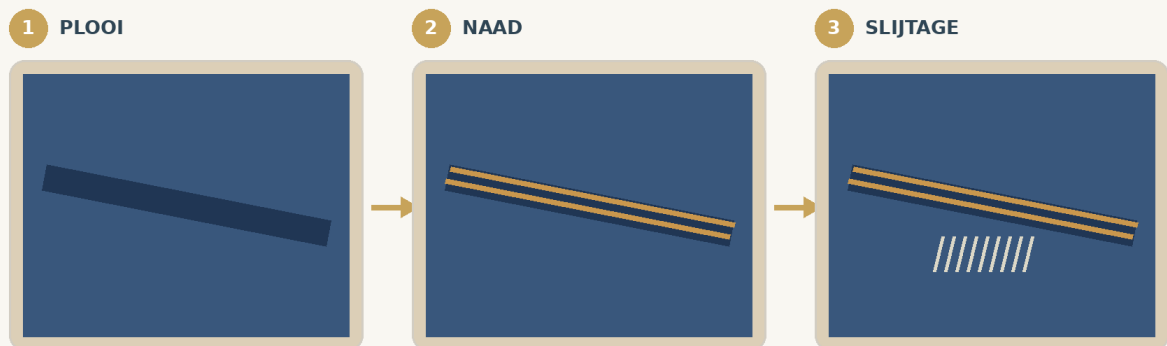
Zet daarna licht, middentoon en schaduw breed neer. Kleine details wachten tot de vorm klopt.

Naden hebben dikte

Bij een naad liggen meerdere lagen stof op elkaar. Daardoor ontstaat aan één kant een smalle lichte rand en ernaast vaak een kleine schaduw.

Schilder eerst de verdikking als vorm. Voeg pas daarna de stiklijn toe.

Voeg denimdetails één voor één toe

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 32.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Stiksel volgt de stof

De gele of bruine draad loopt met de plooi mee. Op een lichte top kan het stiksel helder zijn; in een dal wordt het donkerder of verdwijnt het.

Maak niet ieder steekje even groot en scherp. Geef alleen het belangrijkste gedeelte duidelijk aan.

Slijtage ligt op uitstekende delen

Randen, knieën en toppen van plooien slijten het snelst. Daar wordt de stof lichter en kan de vezelrichting zichtbaar worden.

Gebruik korte gebroken streken die met de vorm meelopen. Laat delen rustig om het versleten gebied sterker te laten spreken.

Veelgemaakte fout

Naden en rafels worden als losse lijnen boven op een vlak blauw oppervlak gezet. Ze lijken dan getekend in plaats van onderdeel van de stof.

Herstel eerst het volume en laat ieder detail dezelfde lichtbron en plooï volgen.

Praktische oefening

Kies één klein fragment met een naad, een plooï en een versleten rand. Schilder niet de hele broek.

Werk in drie rondes: grote plooï, verdikte naad en als laatste maximaal tien steken of rafeldraadjes.

Wat je hiervan kunt leren

Denimdetails overtuigen pas wanneer ze de richting, dikte en belichting van de stof volgen.

ONTHOUD	Schilder eerst de plooï daarna de naad en pas als laatste slijtage en stiksel.
----------------	--

Denim wordt herkenbaar door vorm en gebruik

De plooien en donkere indigozones geven eerst het volume. Daarna maken de verdikte naden, het warme stiksel en de lichtere slijtageplekken het materiaal herkenbaar. De weefstructuur is alleen op enkele scherpe plaatsen zichtbaar. Gebruik bij een eigen studie dezelfde volgorde: ploi, naad en pas als laatste slijtage.

Maak katoen mat zacht en natuurlijk

Katoen verspreidt het licht

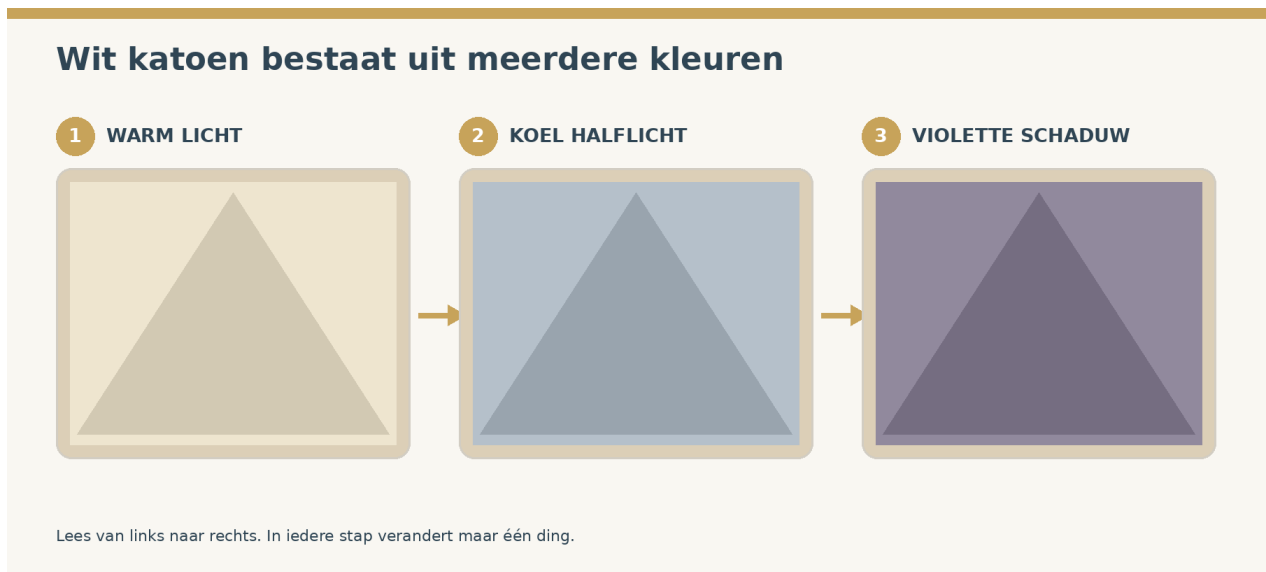
Katoen is meestal minder glanzend dan satijn en minder vezelig dan wol. Het licht vormt brede rustige vlakken en slechts zelden een scherp wit hooglicht.

Schilder eerst de matte licht- en schaduwvormen. Houd de overgangen zacht, behalve bij een scherpe knik of zoom.

Wit katoen is nooit alleen wit

In een wit overhemd kun je warm crème, koel blauwgrijs, zacht violet en kleuren uit de omgeving zien. Alleen de helderste plek komt dicht bij puur wit.

Maak drie of vier lichte mengsels en bewaar Titaanwit voor kleine accenten.

Illustratie 33.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Gekleurd katoen blijft rustig

Bij gekleurd katoen verandert de basiskleur vooral door licht en schaduw. De kleur blijft meestal gelijkmatiger dan bij fluweel.

Meng een lichte, middelste en donkere variant van dezelfde kleur en voeg slechts kleine omgevingstonen toe.

Laat de verflaag mat aanvoelen

Veel scherpe glansstrepen maken katoen kunststofachtig. Gebruik rustige penseelstreken die de vorm volgen en vermijd te veel contrast.

Een subtiele droge toets kan de matte indruk versterken, maar mag de grote vorm niet verstoren.

Veelgemaakte fout

Witte katoen wordt overal met wit en lichtgrijs geschilderd. Het resultaat wordt koud en vlak.

Voeg warme tonen toe aan het licht en koelere of violette tonen aan sommige schaduwen.

Praktische oefening

Hang een wit katoenen overhemd bij een raam. Kies één mouw met twee grote plooien.

Meng vooraf warm licht, koel halflight en violette schaduw. Gebruik puur wit alleen op het lichtste randje.

Wat je hiervan kunt leren

Katoen oogt natuurlijk door matte overgangen, beperkte glans en kleine warme en koele verschillen binnen dezelfde kleur.

ONTHOUD

Gebruik in katoen zachte matte overgangen en meerdere warme en koele lichte kleuren.

Schilder kreukels en plooien zonder harde lijnen

Een plooï bestaat uit vlakken

Een plooï is geen donkere lijn. Zij bestaat uit een lichte zijde, een overgang en een schaduwzijde. De vorm kan rond of scherp geknikt zijn.

Kijk eerst hoe breed de lichte en donkere vlakken zijn voordat je de grens ertussen schildert.

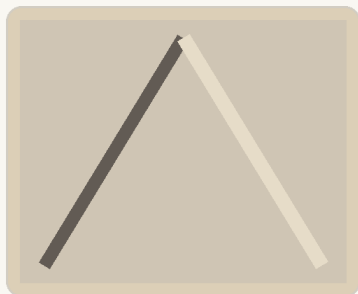
Harde knikken vragen een duidelijke rand

Waar dun katoen scherp dubbelvouwt, kan licht direct naast donker liggen. Daar mag de overgang plaatselijk hard zijn.

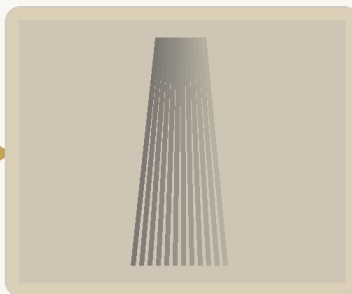
Laat die harde rand kort zijn. Zodra de stof weer rond draait, wordt de overgang zachter.

Drie soorten overgang maken een kreukel

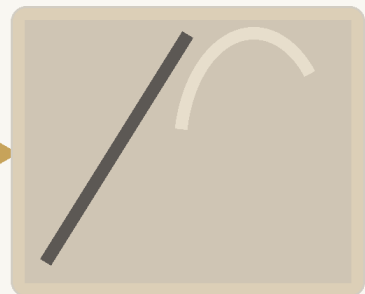
1 HARDE KNIK

2 ZACHTE PLOOI

3 AFWISSELING

Lees van links naar rechts. In iedere stap verandert maar één ding.

Illustratie 34.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Ronde plooïen vragen zachte overgangen

Een brede hangende plooï draait geleidelijk van het licht weg. Meng daar de tussenkleur rustig tussen licht en schaduw.

Gebruik een groter penseel en volg de lengte van de plooï.

Laat randen verdwijnen

Sommige plooïen verdwijnen in een groter schaduwvlak of hebben bijna dezelfde kleur als de achtergrond. Je hoeft hun hele omtrek niet te tekenen.

Een paar verdwijnende randen maken stof zachter en natuurlijker.

Veelgemaakte fout

Iedere kreukel wordt met een donkere lijn omrand. De stof ziet er dan gekrast of verkreukeld papierachtig uit.

Schilder de lijn terug met de kleur van het aangrenzende vlak en herstel licht, middentoon en schaduw.

Praktische oefening

Kreukel een katoenen doek en kies drie vormen: één harde knik, één ronde plooï en één verdwijnende rand.

Schilder alleen deze drie verschillen op een klein paneel. Laat alle overige kreukels weg.

Wat je hiervan kunt leren

Natuurlijke plooïen ontstaan door afwisseling van harde, zachte en verdwijnende overgangen, niet door donkere contourlijnen.

ONTHOUD

Laat harde zachte en verdwijnende randen elkaar binnen één doek afwisselen.

Wit katoen bestaat uit kleur

Het overhemd lijkt wit, maar bevat warm crèmewit aan de lichtzijde, koel blauwgrijs in de halftonen en zacht violetgrijs in de diepere kreukels. Slechts enkele kleine delen zijn bijna puur wit. De afwisseling van harde knikken en zachte ronde plooien houdt de stof mat en natuurlijk.

Laat dikke en dunne stoffen verschillend vallen

Gewicht bepaalt de plooiwal

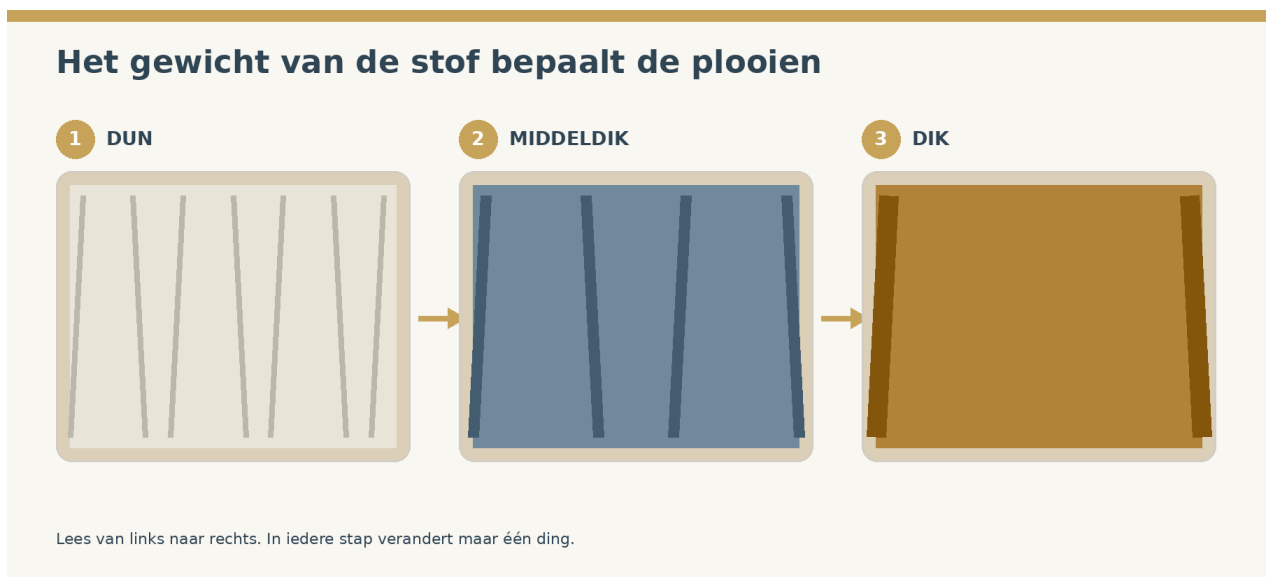
Dunne stof maakt vaak veel kleine plooien. Middeldikke katoen vormt rustige afgeronde banen. Zwaar canvas of dikke meubelstof valt in minder, bredere en hoekigere plooien.

Bekijk dus eerst hoeveel plooien ontstaan en hoe groot ze zijn.

Dunne stof reageert snel

Voile en dun katoen volgen kleine veranderingen en laten soms licht door. Hun randen kunnen zacht en bijna transparant zijn.

Gebruik lichte verf en weinig contrast. Laat de achtergrond plaatselijk door de stof heen meedoen.

Illustratie 35.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Middeldikke stof houdt ronde vormen

Een overhemd of theedoek heeft voldoende gewicht voor duidelijke plooien, maar blijft soepel. Licht en schaduw wisselen in een regelmatig ritme.

Werk met middelgrote vormen en een combinatie van harde en zachte randen.

Dikke stof maakt brede knikken

Canvas en zware katoen houden hun vorm langer vast. De plooien zijn groter, schaduwen dieper en hoeken duidelijker.

Gebruik brede verflakken en minder kleine rimpels. Laat de onderrand zwaar en stabiel aanvoelen.

Veelgemaakte fout

Iedere stof krijgt hetzelfde aantal smalle golvende plooien. Daardoor is het gewicht niet herkenbaar.

Vereenvoudig dikke stof tot enkele grote knikken en geef dunne stof juist meer kleine zachte plooien.

Praktische oefening

Hang een dunne doek, een katoenen theedoek en een stuk canvas over dezelfde stok onder hetzelfde licht.

Maak drie snelle studies en verander alleen aantal, breedte en scherppte van de plooien.

Wat je hiervan kunt leren

De maat en vorm van plooien vertellen hoe zwaar, dik en soepel een stof is.

ONTHOUD	Dunne stof maakt veel kleine plooien dikke stof minder maar bredere knikken.
----------------	--

Dikte bepaalt het ritme van de plooien

De dunne voile links maakt veel smalle plooien en laat licht door. De blauwe katoen vormt rustigere middelgrote banen. Het zware okerkleurige canvas valt in enkele brede hoekige plooien. Vergelijk aantal, breedte en scherppte voordat je kleine structuur schildert.

Van geweven vlak naar geloofwaardige stof

Na deze vijf tips kun je denim en katoen opbouwen vanuit kleur, volume en plooival. Naden, stiksel, slijtage en weefstructuur worden pas toegevoegd wanneer de grote vorm overtuigt.

In Deel 8 gaan we verder met kant, parels en verfijnde details. Daar leer je ingewikkelde patronen vereenvoudigen en kleine glanzende vormen helder schilderen zonder ieder detail te kopiëren.

Beeldmateriaal

De hedendaagse schildervoorbeelden en instructie-illustraties in dit deel zijn originele beelden, speciaal gemaakt voor deze uitgave van The Art Academy.

DEEL 8

Kant parels en verfijnde details

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Schilder kant als patroon van licht en donker

Kant is meer opening dan draad

Kant lijkt ingewikkeld omdat je veel kleine draadjes en vormen ziet. Toch hoef je niet met die draadjes te beginnen. Van enige afstand herken je kant vooral aan het ritme van lichte stof en donkere openingen.

Knijp je ogen een beetje dicht. Dan verdwijnen de kleinste details en blijven grotere lichte en donkere vormen over. Dat is de beste basis voor je schilderij.

Begin met de grote vorm

Teken eerst de buitenrand van de kraag, mouw of strook kant. Geef ook aan waar de stof ombuigt, over elkaar valt of in de schaduw verdwijnt.

Vul deze vorm met een rustige middentoon. Gebruik nog geen helder wit. Wanneer de grote vorm goed op het lichaam of de tafel ligt, kan het patroon er later vanzelf in worden opgebouwd.

Schilder de donkere openingen

Op een donkere blouse zie je de kleur van de blouse door de openingen heen. Op een houten tafel zie je juist bruin. De gaatjes in kant hebben dus niet één vaste donkere kleur.

Neem de kleur van de ondergrond als uitgangspunt. Maak een paar grote openingen en herhaal hun richting. Laat kleine openingen samenvallen tot rustige donkere vlekjes.

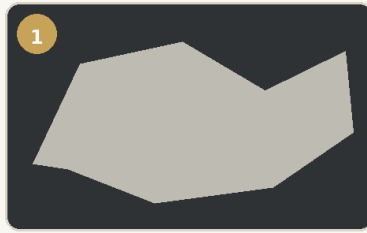
Voeg het licht als laatste toe

Verbind de donkere openingen met korte lichte toetsen. Sommige delen krijgen een scherpe lichte rand; andere verdwijnen zacht in de schaduw.

Gebruik Titaanwit gemengd met een beetje Gele oker of Vandyckbruin voor warm licht. Voor koeler licht kun je een spoor Ultramarijnblauw toevoegen.

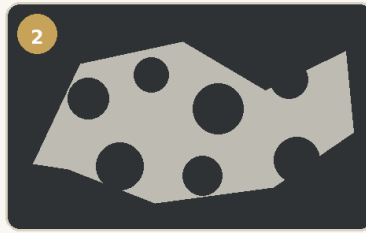
Kant begint met licht en donker

Schilder eerst de massa; teken nog geen draadjes

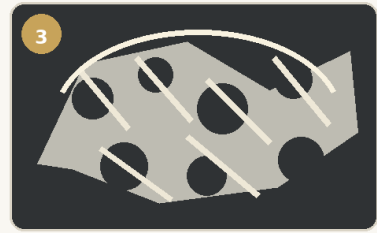
GROTE VORM

één rustig vlak
volgt de plooï

OPENINGEN

donkere gaten
maken het patroon

LICHTE ACCENTEN

enkele verbindingen
geven verfijning

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 36.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Ieder draadje wordt met een dun wit lijntje getekend. Het patroon wordt druk en plat en de kant lijkt boven op het voorwerp geplakt.

Ga terug naar drie grote waarden: donker van de openingen, een gebroken witte middentoon en enkele lichte accenten. Laat veel draadjes bewust weg.

Praktische oefening

Leg een stuk grof kant op een donkere doek. Maak een kleine studie en gebruik maar drie mengsels: donker, middentoon en licht.

Schilder eerst tien grote openingen. Verbind ze daarna met enkele lichte vormen. Stop voordat je ieder gaatje hebt weergegeven.

Wat je hiervan kunt leren

Kant wordt geloofwaardig door de afwisseling tussen stof en open ruimte. Wie eerst de grote lichte en donkere patronen schildert, heeft veel minder detail nodig.

ONTHOUD

Schilder eerst de donkere openingen en de grote lichte vorm; draadjes komen pas als laatste.

Kant volgt de vorm van het portret

Vereenvoudig ingewikkelde kant zonder het fijne karakter te verliezen

Zoek herhaling in plaats van losse details

Veel kant bestaat uit vormen die terugkomen: bloemen, cirkels, blaadjes, waaiers of boogjes. Je hoeft niet ieder motief precies te kopiëren om het patroon herkenbaar te maken.

Kies één of twee vormen die het karakter bepalen. Herhaal die met kleine verschillen in grootte en richting. Zo blijft het geheel levendig.

Laat het patroon de plooï volgen

Wanneer kant plooit, worden openingen smaller, vallen motieven over elkaar en verdwijnen delen in de schaduw. Het patroon mag daarom niet overal even groot en vlak blijven.

Teken een paar hulplijnen die met de stof meebuigen. Plaats de herhaling langs die lijnen. Naar een omgeslagen rand worden motieven smaller en dichter bij elkaar.

Werk van rustig naar verfijnd

Maak eerst een brede, zachte aanduiding van het patroon. Kies daarna drie of vier plekken waar je de vorm duidelijker maakt.

Meestal ligt de meeste scherpste aan de lichtkant en bij een belangrijke rand. In schaduwpartijen kun je patronen samenvoegen en zachter laten verdwijnen.

Wissel penseelstreken af

Gebruik een klein plat penseel voor korte gebroken banen en een rond penseel voor openingen en enkele verbindingen. Met de hoek van een plat penseel kun je een smal lichtaccent zetten zonder een lange lijn te trekken.

Draai niet iedere krul met dezelfde beweging. Kant wordt natuurlijker wanneer sommige vormen volledig zijn en andere slechts worden gesuggereerd.

Vereenvoudig het patroon

Herhaling is belangrijker dan ieder gaatje

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 37.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Het patroon wordt overal even scherp, even licht en even compleet geschilderd. De kijker ziet daardoor een druk vlak in plaats van kant die om een vorm ligt.

Kies één gebied waar het patroon leesbaar is. Verminder contrast en detail zodra de stof van dat gebied wegdraait.

Praktische oefening

Vergroot een foto van kant en leg er denkbeeldig een raster van negen vakken overheen. Kies in elk vak hooguit twee herkenbare openingen.

Schilder die openingen en verbind ze met een paar lichte toetsen. Bekijk de studie daarna op twee meter afstand. Voeg alleen iets toe als het karakter van de kant nog ontbreekt.

Wat je hiervan kunt leren

Vereenvoudigen betekent niet slordig werken. Je kiest bewust welke herhalingen, randen en lichtaccenten voldoende zijn om het oog het volledige patroon te laten aanvullen.

ONTHOUD

Een paar herhaalde motieven en scherpe randen kunnen een ingewikkeld patroon overtuigend suggereren.

Schilder witte kant met kleur in plaats van alleen wit

Wit is zelden kleurloos

Witte kant neemt de kleur van het licht, de omgeving en de ondergrond over. Bij daglicht kunnen schaduwen koel blauwgrijs zijn. Bij warm lamplicht verschijnen crème, oker en zachtroze tonen.

Leg een beetje puur Titaanwit naast je mengsels. Je zult zien dat bijna alle kleuren in de kant donkerder en gekleurder zijn.

Maak drie witte mengsels

Meng eerst een neutraal gebroken wit met Titaanwit en een spoor Vandyckbruin. Maak daarnaast een koel mengsel met een heel klein beetje Ultramarijnblauw en een warm mengsel met Gele oker of Lasurrroodbruin.

Houd de kleurtoevoegingen klein. Het moet nog steeds als witte stof lezen. Vergelijk steeds met puur wit en met de ondergrond.

Kleur volgt de vorm

Een naar boven gerichte plooï kan koel daglicht vangen. Een omgeslagen rand kan een warme kleur van de huid of tafel terugkaatsen. In diepe overlappingsen wordt het wit grijzer en donkerder.

Verdeel de kleur niet willekeurig. Vraag bij iedere verandering welk licht of welk voorwerp die kleur veroorzaakt.

Bewaar het helderste wit

Gebruik puur of bijna puur Titaanwit alleen op enkele kleine plekken die rechtstreeks licht vangen. Daardoor blijft er ruimte over om aan het einde nog een werkelijk helder accent te plaatsen.

Wanneer je meteen overal wit gebruikt, kun je de lichtste delen later niet meer sterker maken. Bovendien wordt de kant krijtachtig.

Wit kant bevat kleur

Van neutrale basis naar koel en warm licht

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 38.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Alle schaduwen in witte kant worden met zwart of een gelijkmatig grijs gemengd. Daardoor lijkt de stof vuil en verdwijnen warme en koele verschillen.

Meng schaduw liever uit Ultramarijnblauw en Vandyckbruin en maak haar lichter met je gebroken wit. Stuur het mengsel daarna iets warmer of koeler.

Praktische oefening

Leg hetzelfde stukje witte kant eerst op een blauwe en daarna op een warme bruine ondergrond. Maak van beide situaties een kleine kleurstudie.

Gebruik in iedere studie één koel wit, één warm wit en één helder accent. Noteer welke kleur van de ondergrond in de schaduw terugkomt.

Wat je hiervan kunt leren

Witte kant wordt rijker wanneer wit uit meerdere subtiele kleuren bestaat. Koele schaduwen, warme reflecties en een beperkt helder accent geven vorm zonder dat de stof haar witte karakter verliest.

ONTHOUD

Witte kant bestaat uit gebroken wit, koele schaduw, warme reflectie en slechts enkele heldere accenten.

Donkere openingen maken licht kant zichtbaar

Bouw een parel op uit zachte overgangen en reflecties

Een parel is geen witte cirkel

Een parel is rond, maar de glans is zachter dan die van gepolijst metaal of glas. Het licht verspreidt zich door de parelmoerlagen en zorgt voor een zachte, diepe gloed.

Schilder daarom eerst een bol met rustige overgangen. Het kleine hooglicht komt pas aan het einde.

Begin met de juiste middentoon

Teken de parel als een eenvoudige cirkel en vul haar met een middentoon die iets donkerder is dan je uiteindelijk verwacht. Voor een witte parel kan dat een warm lichtgrijs zijn.

Zet de lichtste helft niet meteen wit. Bouw de bol op door een lichter mengsel zacht in de middentoon te laten overlopen.

Voeg een gereflecteerde kleur toe

Aan de onderkant van een parel zie je vaak de kleur van de stof of tafel. Op een blauwe doek kan een koel blauwgroen randje verschijnen; op huid of hout juist een warme gloed.

Houd deze reflectie donkerder dan het directe licht. Zij maakt de parel rond en verbindt haar met de omgeving.

Hooglicht en slagschaduw

Zet met een schoon klein penseel één lichtaccent op de kant van de lichtbron. Het accent mag scherp zijn, maar hoeft niet zuiver wit te zijn.

Plaats onder de parel een kleine slagschaduw. Dicht bij de parel is die donkerder en scherper; verder weg wordt zij zachter. Zo staat de parel op de ondergrond.

Bouw een parel in drie stappen

De glans komt pas nadat de bolvorm klopt

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 39.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

De parel krijgt een witte cirkel, een grijze omtrek en een witte stip. Het resultaat lijkt op een kraal of plastic knoop.

Maak de buitenrand niet overal even donker. Laat de lichtkant zacht in de achtergrond verdwijnen en gebruik kleureffecten in plaats van een gelijkmatige grijze rand.

Praktische oefening

Schilder één parel op een donkerblauwe ondergrond in een vierkant van ongeveer 8 bij 8 centimeter. Gebruik een middentoon, een lichte toon, een gereflecteerde blauwtint en één hooglicht.

Maak daarna dezelfde parel op een warme okerkleurige ondergrond. Vergelijk hoe sterk de omgeving de onderzijde van de parel verandert.

Wat je hiervan kunt leren

Een parel krijgt glans door zachte bolvorming, omgevingskleur, een kleine slagschaduw en één gericht hooglicht. De overgangen zijn belangrijker dan de stip.

ONTHOUD

Een parel glanst door zachte bolvorming, omgevingskleur, slagschaduw en één klein hooglicht.

Laat witte crème roze en donkere parels van elkaar verschillen

Begin bij lichtheid en ondertoon

Niet alle parels zijn wit. Crèmekleurige parels hebben een warme gele of perzikachtige ondertoon. Roze parels bevatten zacht rood of violet. Donkere parels kunnen grijs, groen, blauw en paars tegelijk tonen.

Bepaal eerst hoe licht of donker de parel als geheel is. Voeg daarna pas de ondertoon toe. Zo voorkom je dat kleur het ronde volume overneemt.

Witte en crème parels

Voor wit kun je Titaanwit breken met een spoor Ultramarijnblauw en Vandyckbruin. Voor crème voeg je een klein beetje Gele oker of Lasurroodbruin toe.

Maak het verschil subtiel. Een crème parel is geen gele bol; vooral de middentoon en gereflecteerde kleur voelen warmer.

Roze parels

Meng een lichte neutrale basis en voeg een heel klein beetje Kraprood of Cadmiumrood toe. Temper een te zoet roze met een spoor Sapgroen, Olijfgroen of Vandyckbruin.

Laat een koel violetgrijs in de schaduw staan en houd het warme roze vooral in de middentonen. Daarmee blijft de parel natuurlijk.

Donkere parels

Begin niet met zwart. Meng Indigo of Ultramarijnblauw met Vandyckbruin en voeg kleine hoeveelheden Sapgroen, Kraprood of violet toe.

Ook een donkere parel heeft een duidelijke lichte zijde, kleurreflecties en een hooglicht. Het accent kan helder zijn, maar beslaat slechts een klein deel van de bol.

Iedere parel heeft een ondertoon

De werkwijze blijft gelijk; de kleur verandert

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 40.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Alle parels krijgen dezelfde witte basis en worden daarna voorzien van een gekleurd laagje. Daardoor lijken ze geverfde kralen.

Meng voor elke soort een eigen middentoon en schaduw. Laat de kleur al in de bolvorming aanwezig zijn en niet alleen aan het oppervlak.

Praktische oefening

Schilder vijf parels naast elkaar: wit, crème, roze, zilvergrijs en bijna zwart. Gebruik dezelfde lichtbron en dezelfde ondergrond.

Geef iedere parel een middentoon, zachte lichtzijde, gereflecteerde grondkleur, slagschaduw en klein hooglicht. Controleer of ze zonder onderschrift verschillend zijn.

Wat je hiervan kunt leren

De werkwijze voor iedere parel blijft gelijk, maar lichtheid en ondertoon veranderen. Subtiële kleurverschillen zijn overtuigender dan felle lokale kleur.

ONTHOUD

Geef iedere parel eerst de juiste lichtheid en ondertoon; voeg daarna pas reflecties en glans toe.

Parelmoer leeft van zachte kleurverschillen

Verfijning zonder drukte

Na deze vijf tips kun je kant en parels opbouwen vanuit eenvoudige vormen. Je weet nu dat kant vooral ontstaat uit de afwisseling tussen openingen en lichte verbindingen, en dat een parel eerst een zachte bol moet zijn voordat zij kan glanzen.

Bij verfijnde materialen is weglaten een belangrijk onderdeel van schilderen. Niet ieder draadje, gaatje of lichtpunt hoeft zichtbaar te zijn. Een paar goed gekozen details geven het oog voldoende informatie om de rest zelf aan te vullen.

In Deel 9 gaan we verder met hout, leer en natuurlijke oppervlakken. Daar leer je nerven, slijtage en structuur schilderen zonder dat het materiaal verandert in een verzameling lijntjes.

**KIJK EERST NAAR DE GROTE VORM.
VERFIJNING KOMT PAS DAARNA.**

DEEL 9

Hout kunststof en samengestelde materialen

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Begin hout met de grote basiskleur

Hout is eerst een gekleurd vlak

Bij hout denken we snel aan nerven. Toch bestaat het grootste deel van een houten voorwerp uit een basiskleur met licht en schaduw. De nerven zijn slechts kleinere verschillen binnen die grote vorm.

Bepaal daarom eerst of het hout licht of donker, warm of koel en roodachtig, geelachtig of grijsbruin is. Schilder die algemene indruk voordat je een lijn toevoegt.

Meng een rustige houtkleur

Voor licht hout kun je Titaanwit mengen met Gele oker, een spoor Vandyckbruin en zo nodig wat Cadmiumgeel. Voor donker hout gebruik je meer Vandyckbruin, Lasurroodbruin of Gebrande omber.

Maak ook een koelere variant met een klein beetje Ultramarijnblauw of Indigo. Warme en koele delen naast elkaar geven meer leven dan één groot bruin mengsel.

Schilder eerst het volume

Een tafelblad heeft een bovenvlak, rand en onderzijde. Een houten kom heeft een lichte kant, een middentoon en schaduw. Zorg dat die eenvoudige vorm klopt voordat de nerf zichtbaar wordt.

Gebruik een breder penseel en laat de basiskleur rustig doorlopen. Plaats daarna grote warme of koele zones die je werkelijk ziet.

Let op de kopse kant

Aan de kopse kant zijn houtvezels dwars doorgesneden. Dat vlak is vaak donkerder, ruwer en anders getekend dan de lange zijde.

Schilder het eerst als een apart vlak met een eigen lichtheid. Voeg pas daarna korte gebogen tekens toe die de richting van de groeiringen volgen.

Hout begint met een basiskleur

Nerven komen pas nadat licht en volume kloppen

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 41.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Een voorwerp wordt egaal bruin geschilderd en direct gevuld met donkere strepen. Het blijft vlak en de nerven lijken erop getekend.

Bedek een deel van de strepen met de basiskleur en herstel eerst licht, schaduw en vlakken. Voeg later slechts enkele nerven terug.

Praktische oefening

Neem een eenvoudige houten plank of kist. Schilder haar zonder nerven, alleen met vier mengsels: licht warm, licht koel, donker warm en donker koel.

Bekijk de studie op afstand. Wanneer de vorm overtuigt, voeg je hooguit vijf zichtbare nerfrichtingen en één knoest toe.

Wat je hiervan kunt leren

Hout wordt eerst herkenbaar door basiskleur, vorm en temperatuurverschillen. De nerf verfijnt het materiaal, maar kan een ontbrekend volume niet herstellen.

ONTHOUD

Schilder eerst basiskleur en volume. Nerven kunnen pas daarna het karakter van het hout verfijnen.

Schilder houtnerven zonder dat ze op getekende strepen lijken

Nerven zijn onregelmatig

Echte houtnerven lopen niet als evenwijdige lijnen van de ene naar de andere kant. Ze buigen, splitsen, worden breder, verdwijnen en komen verderop terug.

Kijk naar hun algemene richting, maar kopieer niet iedere lijn. Kies een paar opvallende bewegingen die het karakter van het hout laten zien.

Volg het voorwerp

Op een vlak tafelblad lopen nerven grotendeels met de lengte mee. Op een gedraaide kom buigen ze met het ronde oppervlak. Op een stoelrand verdwijnen ze om de hoek.

Laat iedere nerf de vorm ondersteunen. Een rechte lijn over een ronde poot maakt de poot vlak.

Werk nat in nat en droog erover

In een natte basiskleur kun je met een iets donkerder mengsel zachte nerven trekken en meteen gedeeltelijk vervagen. Na droging kun je enkele scherpere accenten toevoegen.

Die combinatie voorkomt dat alle lijnen dezelfde hardheid krijgen. Sommige nerven blijven bijna onzichtbaar; andere vangen licht of liggen in een groef.

Knoesten met mate

Een knoest is geen losse donkere cirkel. De omliggende nerven buigen eromheen en veranderen van richting. De knoest heeft bovendien licht, donker en vaak een zachte rand.

Plaats hooguit één belangrijke knoest in een kleine studie. Laat hem onderdeel blijven van de grote houtkleur.

Laat nerven ontstaan uit de vorm

Onderbreek rechte strepen en wissel scherpte af

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 42.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Nerven worden met een dun penseel in één donkere kleur van begin tot eind doorgetrokken. Daardoor lijken ze op potloodstrepen.

Onderbreek iedere lange lijn op meerdere plaatsen. Wissel kleur, breedte en scherpte en laat een deel verdwijnen in licht of schaduw.

Praktische oefening

Schilder drie kleine plankjes met dezelfde basiskleur. Geef het eerste rechte nerven, het tweede gebogen nerven en het derde nerven rond één knoest.

Gebruik per plankje maar zes tot acht lijnen. Verzacht daarna de helft met een schoon penseel. Vergelijk welk patroon het meest natuurlijk oogt.

Wat je hiervan kunt leren

Een geloofwaardige houtnerf is geen patroon van strepen maar een onregelmatige beweging die met de vorm meeloopt. Variatie en weglaten zijn belangrijker dan hoeveelheid.

ONTHOUD

Laat nerven buigen, splitsen en verdwijnen; gelijkmatige doorgetrokken strepen maken hout vlak.

Oud en nieuw hout vragen om andere contrasten

Maak nieuw verweerd gevernist en geschilderd hout herkenbaar

Het oppervlak vertelt de leeftijd

Nieuw geschaafd hout heeft vaak lichte, rustige kleuren en kleine verschillen. Verweerd hout wordt grijzer, ruwer en plaatselijk donker. Vernis verdiept kleur en contrast, terwijl verf de nerf grotendeels bedekt.

Kijk dus niet alleen naar de houtsoort. Vraag ook wat zon, vocht, gebruik en afwerking met het oppervlak hebben gedaan.

Nieuw en kaal hout

Gebruik heldere maar gebroken aardkleuren. Houd de nerven licht en beperk sterke contrasten. Langs een vers gezaagde rand kan de kleur iets lichter en droger zijn.

Vermijd een dikke glansstreep. Kaal hout heeft meestal brede zachte lichte zones.

Verweerd hout

Meng warme bruinen met koele grijzen uit Ultramarijnblauw en Vandyckbruin. Plaats donkere kleur in spleten en lichtere droge toetsen op uitstekende delen.

Maak beschadigingen ongelijk. Niet iedere rand is versleten en niet iedere plank veroudert op dezelfde manier.

Vernis en verf

Vernis maakt donkere delen dieper en reflecties duidelijker. Geschilderd hout toont vooral de verfkleur, maar bij slijtage kunnen houtkleur en onderlaag terugkomen.

Schilder bij vernis eerst de houtstructuur en voeg daarna enkele bredere reflecties toe. Bij dekkende verf laat je de nerf grotendeels weg en concentreer je je op slijtage en glans.

Afwerking verandert het contrast

Dezelfde houtsoort kan heel anders reageren op licht

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 43.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Verweerd hout krijgt overal witte krasjes en zwarte scheuren. Vernist hout krijgt een willekeurige witte lijn. Beide effecten lijken daardoor aangebracht.

Koppel ieder spoor aan vorm en gebruik: randen slijten, groeven verzamelen vuil en glans volgt de lichtbron.

Praktische oefening

Schilder hetzelfde blokje hout vier keer: nieuw, verweerd, gevernist en geverfd. Houd vorm en lichtbron gelijk.

Verander per versie alleen kleur, contrast, randscherpte en een beperkt aantal gebruikssporen. Zo zie je wat afwerking werkelijk doet.

Wat je hiervan kunt leren

De herkenbaarheid van hout wordt sterk bepaald door afwerking en ouderdom. Kleur, contrast, glans en slijtage vertellen samen hoe het oppervlak is behandeld.

ONTHOUD

Nieuw, verweerd, gevernist en geverfd hout verschillen vooral in kleur, contrast, glans en slijtage.

Schilder mat glanzend en doorschijnend plastic

Plastic heeft geen vaste uitstraling

Kunststof kan krijtachtig mat, spiegelen glad, melkachtig of helder doorschijnend zijn. De vorm van het voorwerp zegt daarom niet genoeg; vooral de reactie op licht maakt het materiaal herkenbaar.

Vergelijk de breedte van reflecties, de scherpte van randen en de hoeveelheid licht die door het voorwerp heen gaat.

Mat plastic

Mat plastic heeft brede zachte lichtovergangen en weinig felle accenten. Meng de plaatselijke kleur in drie waarden en laat die rustig in elkaar overgaan.

Een klein zacht hooglicht kan voldoende zijn. Maak de rand aan de lichtkant niet overal hard.

Glanzend plastic

Op glanzend plastic zie je duidelijker lichte banen en donkere reflecties. De contrasten zijn sterker dan bij mat plastic, maar vaak iets zachter dan op gepolijst metaal.

Plaats eerst een brede reflectie. Voeg daarna één scherpere rand of klein hooglicht toe. Vermijd veel gelijke witte strepen.

Doorschijnend plastic

Licht kan door gekleurd plastic heen gaan en een gekleurde gloed op de tafel veroorzaken. Dikkere randen lijken vaak donkerder of juist verzadigder dan het midden.

Schilder eerst achtergrond en slagschaduw. Leg daarna een transparante gekleurde laag over de delen waar licht doorheen gaat en versterk enkele randen.

Kunststof herken je aan het oppervlak

Vorm blijft gelijk; reflectie en doorschijn veranderen

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 44.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Ieder kunststof voorwerp wordt met dezelfde witte glansstrepen geschilderd. Mat, glanzend en doorschijnend plastic blijven daardoor hetzelfde materiaal.

Verander niet alleen het aantal hooglichten. Pas ook contrast, rand, kleurverzadiging en doorgelaten licht aan.

Praktische oefening

Zet een matte fles, een glanzende kom en een doorschijnend bakje naast elkaar onder één lamp. Schilder ieder voorwerp in maximaal vijf grote vormen.

Gebruik voor mat zachte overgangen, voor glans een duidelijke reflectiebaan en voor doorschijnend plastic een gekleurde lichtvlek op de ondergrond.

Wat je hiervan kunt leren

Kunststof wordt herkenbaar door de manier waarop het licht wordt verspreid, teruggekaatst of doorgelaten. Dezelfde basiskleur kan daardoor drie totaal verschillende oppervlakken opleveren.

ONTHOUD

Mat, glanzend en doorschijnend plastic vragen elk om een andere soort reflectie en rand.

Kunststof verandert met glans en doorschijnendheid

Combineer hout kunststof en metaal in één stilleven

Eén lichtbron drie reacties

In een stilleven ontvangen alle voorwerpen hetzelfde licht, maar ieder materiaal reageert anders. Hout toont zachte kleurverschillen en nerf, plastic brede reflecties en metaal scherpe lichte en donkere banen.

Het verschil ontstaat dus niet door drie aparte lichtsituaties, maar door drie oppervlakken onder één samenhangend licht.

Begin met gezamenlijke vormen

Teken eerst de grote omtrekken en slagschaduwen. Bepaal welk voorwerp het lichtst en donkerst is en waar het sterkste contrast komt.

Schilder de plaatselijke kleuren zonder details. Controleer of de compositie en volumes al kloppen voordat je materiaalverschillen toevoegt.

Geef ieder materiaal één hoofdkenmerk

Kies voor hout bijvoorbeeld de warme basiskleur met enkele nerven. Geef plastic één brede zachte reflectie. Plaats in metaal één scherpe lichte baan naast een donkere reflectie.

Met één duidelijk hoofdkenmerk per materiaal blijft het stilleven rustig en toch goed leesbaar.

Laat kleuren elkaar beïnvloeden

Een blauwe kunststof beker kan blauw in een metalen voorwerp weerspiegelen. Een warme houten kist kan de onderzijde van plastic en metaal warmer maken.

Meng die omgevingskleuren subtiel in de reflecties. Zo horen de voorwerpen zichtbaar bij dezelfde ruimte.

Drie materialen onder hetzelfde licht

Geef ieder oppervlak zijn eigen soort contrast

Eerst de grote vorm, daarna slechts één nieuwe stap.

Illustratie 45.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Ieder voorwerp wordt afzonderlijk afgewerkt met veel details. Daardoor lijken de materialen los van elkaar te staan en wordt het hele schilderij even druk.

Werk steeds aan het gehele stilleven. Vergelijk randen en contrasten en laat rustige delen tussen de belangrijkste materiaalaccenten bestaan.

Praktische oefening

Zet een houten doosje, kunststof beker en metalen cilinder bij elkaar. Gebruik één zijlicht en een eenvoudige achtergrond.

Schilder eerst alle drie zonder details. Voeg daarna per voorwerp slechts één kenmerk toe.

Controleer op afstand of hout, plastic en metaal al van elkaar verschillen.

Wat je hiervan kunt leren

Verschillende materialen worden overtuigend wanneer ze hetzelfde licht delen maar ieder hun eigen contrast, rand en reflectie behouden. Samenhang en onderscheid moeten tegelijk zichtbaar zijn.

ONTHOUD

Eén lichtbron verbindt het stilleven; materiaalverschillen ontstaan door contrast, rand en reflectie.

Materiaalverschil ontstaat onder hetzelfde licht

Ieder oppervlak reageert anders

Na deze vijf tips kun je hout en kunststof opbouwen vanuit basiskleur, volume en licht. Je weet hoe nerven onderdeel blijven van de vorm en hoe mat, glanzend en doorschijnend plastic elk een andere behandeling vragen.

In een stilleven hoeven materiaalverschillen niet met veel details te worden uitgelegd. Een paar gerichte keuzes in contrast, randscherpte, kleur en reflectie zijn vaak voldoende.

In Deel 10 brengen we alle kennis samen in complexe combinaties van stoffen en materialen. Je leert aandacht verdelen, details kiezen en een overtuigend geheel schilderen zonder dat ieder oppervlak om voorrang vraagt.

**HET LICHT IS HETZELFDE.
HET OPPERVLAKE BEPAALT DE REACTIE.**

DEEL 10

Materialen overtuigend samenbrengen

*50 handige tips voor het schilderen van stoffen en
materialen*

Van zijde en kant tot hout glas en metaal

PETER PROOST · THE ART ACADEMY

Laat verschillende materialen onder hetzelfde licht bestaan

Eén lichtsituatie voor het hele stilleven

Wanneer stof, glas, metaal en hout naast elkaar staan, ontvangen ze licht uit dezelfde richting. Hun hooglichten en schaduwen zien er verschillend uit, maar ze moeten wel bij dezelfde bron horen.

Bepaal daarom vóór het schilderen waar het licht vandaan komt. Kijk ook naar de richting van alle slagschaduwen. Die vormen het gezamenlijke raamwerk van de voorstelling.

Vergelijk in plaats van afzonderlijk kijken

Vraag welk voorwerp het lichtst is, welk het donkerst en waar het grootste contrast ligt. Vergelijk ook de randen: stof is vaak zacht, glas wisselt scherp en bijna onzichtbaar af, en metaal kan zeer snelle contrasten hebben.

Door steeds tussen de materialen te vergelijken voorkom je dat ieder voorwerp zijn eigen losse lichtsituatie krijgt.

Schilder de grote waarden eerst

Zet ieder materiaal eerst neer met een lichte vorm, een middentoon en een schaduw. Laat nerven, draadjes, krasjes en hooglichten nog weg.

Bekijk het stilleven op afstand. Als de volumes en slagschaduwen samen kloppen, kun je de reactie van ieder oppervlak verfijnen.

Hetzelfde licht, een andere reactie

Op mat linnen is het licht breed en zacht. In glas verschijnt het als een heldere rand of vervormde vorm. Op metaal zie je sterke licht-donkerbanen en op hout een rustigere glans.

Gebruik dus niet hetzelfde lichte mengsel en dezelfde penseelstreek voor ieder materiaal. Houd alleen richting en kleur van de lichtbron samenhangend.

Eén licht verbindt alle materialen

Richting en schaduw blijven gelijk; het oppervlak reageert anders

Eerst de grote samenhang, daarna één gerichte verfijning.

Illustratie 46.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Ieder voorwerp wordt apart afgemaakt. Daardoor verschillen lichtkleur, slagschaduw en contrast zo sterk dat de voorwerpen niet in dezelfde ruimte lijken te staan.

Werk rond: schilder een stap op alle voorwerpen voordat je verdergaat. Vergelijk na iedere ronde opnieuw.

Praktische oefening

Zet een doek, glas, metalen beker en houten doosje onder één zijlicht. Schilder ze eerst uitsluitend in vijf grijswaarden.

Voeg daarna per materiaal één kenmerk toe: zachte plooi, glazen rand, metalen reflectiebaan en enkele houtnerven.

Wat je hiervan kunt leren

Samenhang ontstaat door één lichtbron en gezamenlijke waarden. Materiaalverschil ontstaat pas daarna door contrast, randscherpte en reflectie.

ONTHOUD

Eén lichtbron verbindt alles; het oppervlak bepaalt hoe dat licht zichtbaar wordt.

Verschillende materialen delen één lichtsituatie

Gebruik kleurreflecties tussen voorwerpen

Voorwerpen geven kleur aan elkaar

Een rode doek kan rood weerspiegelen in metaal en glas. Warm hout kan de onderkant van een witte kom warmer maken. Een blauwe wand kan koele kleur in de schaduw brengen.

Deze kleurinvloeden verbinden de voorwerpen en maken duidelijk dat ze werkelijk naast elkaar staan.

Begin met de lokale kleur

Schilder eerst de hoofdkleur van ieder voorwerp en de grote licht-donkerverdeling. Voeg gereflecteerde kleur niet te vroeg en niet te fel toe.

Wanneer de basiskleur klopt, kun je beter beoordelen hoeveel kleur uit de omgeving werkelijk zichtbaar is.

Zoek kleur aan de schaduwkant

Gereflecteerd licht is vaak het duidelijkst in een schaduwzijde die naar een gekleurd buurvoorwerp is gericht. Het blijft meestal donkerder dan het directe licht.

Meng een klein beetje van de buurkleur door het bestaande schaduwmengsel. Maak geen los fel kleurvlak.

Reflectie verandert per materiaal

Op gepolijst metaal kan de kleur helder en scherp zijn. In glas wordt zij vervormd of zichtbaar langs een rand. Op mat hout en stof is dezelfde kleur zachter en minder verzadigd.

Pas dus niet alleen de kleur aan, maar ook de rand en helderheid waarmee zij verschijnt.

Kleur springt van voorwerp naar voorwerp

Voeg de gereflecteerde kleur pas na de lokale kleur toe

Eerst de grote samenhang, daarna één gerichte verfijning.

Illustratie 47.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Een gereflecteerde kleur wordt als een felle streep op ieder voorwerp gezet. De kleur lijkt dan decoratief en concurreert met het hoofdlicht.

Maak de reflectie kleiner, donkerder en meer vermengd met de plaatselijke kleur. Controleer of het directe licht de sterkste lichtwerking houdt.

Praktische oefening

Leg een rode doek naast een metalen beker, een glas en een licht houten blok. Schilder eerst alle voorwerpen zonder rode reflectie.

Voeg daarna op ieder materiaal een kleine rode invloed toe. Vergelijk hoe scherp, helder of zacht die kleur per oppervlak moet zijn.

Wat je hiervan kunt leren

Kleurreflecties verbinden voorwerpen, maar moeten de lokale kleur en lichtbron ondersteunen. Hun kracht en rand worden bepaald door het materiaal.

ONTHOUD

Kleurreflecties blijven onderdeel van schaduw, lokale kleur en materiaal.

Kleur verbindt glas metaal stof en hout

Kies waar je veel detail schildert en waar juist niet

Niet alles hoeft even duidelijk

Wanneer ieder draadje, krasje, nerfje en hooglicht even scherp wordt geschilderd, weet het oog niet waar het moet kijken. Veel detail maakt een schilderij niet automatisch overtuigender.

Kies één gebied waar materiaalverschillen het duidelijkst mogen zijn. Laat de rest eenvoudiger en zachter worden.

Maak een focuspunt

Het focuspunt krijgt meestal het sterkste contrast, de scherpste rand en de meest herkenbare details. Dat kan een glazen rand naast metaal zijn of een lichte plooï tegen donker hout.

Beperk dit gebied. Een klein overtuigend deel kan het materiaal van een heel voorwerp verklaren.

Werk van groot naar klein

Schilder eerst compositie, grote waarden en kleurvlakken. Voeg daarna middelgrote kenmerken toe, zoals een hoofdplooï of reflectiebaan. Kleine details komen als laatste.

Stop tussendoor regelmatig en kijk op afstand. Misschien is het materiaal al herkenbaar voordat je de kleinste stap bereikt.

Laat randen verdwijnen

Aan de randen van het schilderij mogen omtrekken zachter worden en details samenvallen. Ook in diepe schaduw hoeft je niet ieder materiaal volledig uit te leggen.

Deze rust maakt het heldere focuspunt sterker en voorkomt een uitgeknipt effect.

Detail heeft een taak

Kies één gebied en laat de rest steeds rustiger worden

Eerst de grote samenhang, daarna één gerichte verfijning.

Illustratie 48.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Detail wordt gelijkmatig over het hele doek verdeeld, vaak omdat elk voorwerp afzonderlijk wordt afgewerkt. Het schilderij wordt druk en vlak.

Verzacht bewust enkele randen en overschilder overbodige details met de grotere kleur eronder.

Praktische oefening

Maak een materiaalstillevens en markeer vooraf een focusgebied ter grootte van je handpalm. Geef alleen daar scherpe details en het hoogste contrast.

Gebruik buiten dat gebied grotere penselen en minder waarden. Bekijk of de blik vanzelf naar het gekozen punt gaat.

Wat je hiervan kunt leren

Detail is een middel om aandacht te sturen. Door scherpte en informatie te concentreren, wordt het schilderij rustiger én overtuigender.

ONTHOUD

Concentreer detail, contrast en scherpe randen rond één gekozen focuspunt.

Voorkom dat ieder materiaal even glad of even hard wordt

Het penseel kan materialen gelijkmaken

Wanneer je alle oppervlakken met dezelfde gladde streek en dezelfde scherpe randen schildert, kunnen wol, hout, glas en metaal op elkaar gaan lijken.

Materiaal ontstaat niet alleen door kleur. Ook verfbehandeling, overgang, rand en contrast vertellen of iets zacht, hard, ruw of glad is.

Zacht en mat

Wol en matte stof hebben brede, rustige lichtovergangen. Randen kunnen pluizig of onderbroken zijn en het hooglicht blijft gedempt.

Gebruik een groter zacht penseel en vermijd kleine felle witte accenten. Laat enkele streken in elkaar grijpen.

Glad maar niet spiegelend

Gevernist hout, keramiek en glanzend plastic hebben duidelijkere reflecties, maar behouden meestal nog een herkenbare basiskleur.

Combineer zachte vormovergangen met één bredere lichte baan en een beperkt aantal scherpe randen.

Hard en sterk reflecterend

Glas en gepolijst metaal vragen om snelle contrastwisselingen. Een lichte rand kan direct naast een donker vlak liggen. Toch hoeft niet iedere rand hard te zijn.

Kies enkele beslissende scherpe overgangen. Laat andere delen door de achtergrondkleur heen verdwijnen.

Gladheid zit in rand en overgang

Niet meer wit, maar een andere overgang maakt het verschil

Eerst de grote samenhang, daarna één gerichte verfijning.

Illustratie 49.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

Meer glans wordt steeds gemaakt met meer wit en scherpere lijnen. Daardoor krijgt ieder materiaal dezelfde plasticachtige hardheid.

Vergelijk eerst breedte en overgang van het licht. Soms moet een accent juist breder, zachter of donkerder worden.

Praktische oefening

Schilder vier eenvoudige bollen als wol, gevernist hout, glas en metaal. Gebruik dezelfde lichtbron en vergelijk de overgangen.

Verander vooral randscherpte en contrast. Gebruik hooguit één klein hooglicht per glanzende bol.

Wat je hiervan kunt leren

Gladheid en hardheid worden zichtbaar door de snelheid van overgangen, de scherpheid van randen en de sterkte van contrasten.

ONTHOUD

Materiaalverschil zit vooral in overgang, rand en contrast - niet in meer wit.

Maak een complete materiaalstudie met stof glas metaal en hout

Kies eenvoudige voorwerpen

De eindstudie hoeft geen ingewikkeld stilleven te zijn. Kies één lap stof, een eenvoudig glas, een metalen beker of vaas en een houten doos of plank.

Gebruik vormen die je goed kunt vergelijken en plaats ze onder één duidelijke lichtbron.

Plan de compositie

Maak enkele kleine schetsen. Varieer plaats, overlap en hoogte en kies waar het focuspunt komt. Zorg dat niet alle voorwerpen los naast elkaar staan.

Bepaal ook welke kleur de materialen met elkaar verbindt. Een doek of ondergrond kan een kleur leveren die subtiel in de andere voorwerpen terugkomt.

Bouw in rondes

Eerste ronde: grote vormen en achtergrond. Tweede ronde: licht, schaduw en slagschaduwen.

Derde ronde: lokale kleuren. Vierde ronde: materiaalverschillen. Laatste ronde: enkele details en hooglichten.

Werk in iedere ronde aan alle voorwerpen. Zo blijft het geheel belangrijker dan één vroeg afgewerkt object.

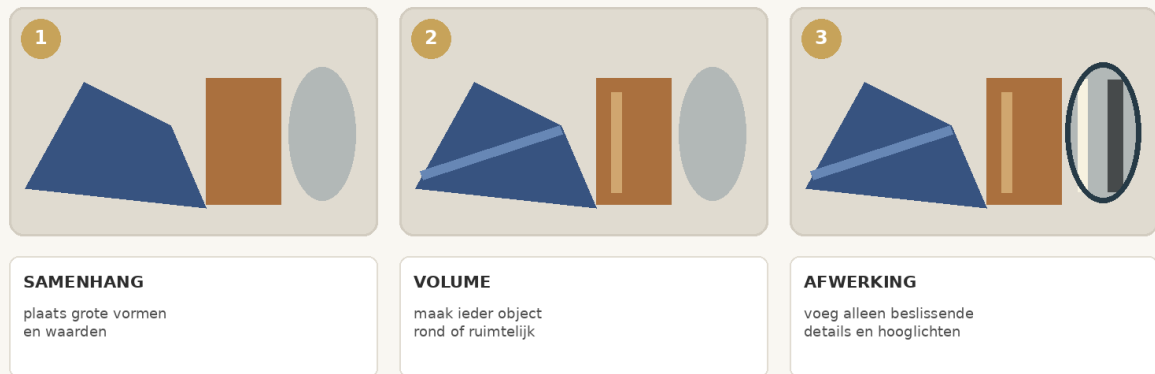
Controleer op afstand

Bekijk de studie regelmatig op twee of drie meter afstand en in een spiegel. Vraag of de materialen zonder uitleg verschillend lijken en of de blik naar het focuspunt gaat.

Verwijder details die niets toevoegen. Versterk alleen een rand, contrast of kleur wanneer die de vorm of het materiaal duidelijker maakt.

Bouw de eindstudie logisch op

Van compositie naar materiaalaccenten

Eerst de grote samenhang, daarna één gerichte verfijning.

Illustratie 50.1 - Lees de drie stappen van links naar rechts.

Veelgemaakte fout

De eindstudie wordt gezien als een examen waarin iedere techniek moet worden getoond. Daardoor wordt te veel toegevoegd en verdwijnt de eenheid.

Kies per materiaal hooguit twee duidelijke kenmerken. Rustige gebieden zijn een noodzakelijk deel van een overtuigend schilderij.

Praktische oefening

Maak de complete studie op een paneel van ongeveer 30 bij 40 centimeter. Beperk je palet en reserveer minimaal twee afzonderlijke sessies.

Noteer na afloop per materiaal welke keuze het meest hielp: kleur, waarde, rand, reflectie, textuur of hooglicht. Bewaar de studie als begin van je persoonlijke materiaalarchief.

Wat je hiervan kunt leren

Een overtuigende materiaalstudie ontstaat door samenhang, vergelijking en selectie. Goed kijken en doelgericht weglaten zijn belangrijker dan zoveel mogelijk effecten tonen.

ONTHOUD

Werk in rondes en kies per materiaal alleen de kenmerken die werkelijk nodig zijn.

Detail krijgt betekenis door rustige tegenstellingen

Van goed kijken naar overtuigend schilderen

Je hebt in dit boek niet alleen geleerd hoe afzonderlijke stoffen en materialen eruitzien. Je hebt vooral geleerd waardoor ze van elkaar verschillen: hun reactie op licht, hun randen, hun contrasten, hun kleureffecten en de manier waarop details zichtbaar worden.

Maak van de oefeningen een persoonlijk archief. Bewaar materiaalstudies, kleurmengsels, proefjes met hooglichten en kleine vergelijkingen. Schrijf erbij wat werkte en wat je een volgende keer anders wilt doen. Zo groeit dit boek verder in je eigen atelier.

Probeer niet ieder effect tegelijk te gebruiken. Kijk eerst naar de grote vorm, vergelijk licht en donker en kies daarna alleen de kenmerken die nodig zijn. Overtuigend schilderen begint niet bij meer verf, maar bij beter zien.

**BLIJF KIJKEN. BLIJF VERGELIJKEN.
BLIJF SCHILDEREN.**

Peter Proost

Over de auteur

Peter Proost is oprichter en eigenaar van The Art Academy. Als realistisch fijnschilder, restaurator en docent helpt hij cursisten om materialen niet als losse trucjes te schilderen, maar vanuit goed kijken en een heldere opbouw.

In dit e-book maakt Peter het schilderen van stoffen, glas, metaal, hout, parels en andere oppervlakken begrijpelijk voor beginnende én gevorderde olieverfschilders. De vijftig praktische tips laten zien hoe vorm, licht, kleur en randen samen het materiaal overtuigend maken.

50 handige tips voor het schilderen van stoffen en materialen

www.theartacademy.nl

ISBN wordt toegevoegd aan de definitieve verkoopeditie